

प्रापिका

मार्च १९८६

2.50
RS

Fullscreen

127

X

◀

⋮

▶

6 / 68

चांदोबा

मार्च 1986

अनुक्रमणिका

संपादकीय	... ७	कोणार्क	... ३५
चांदोबातील नवलाई	... ९	कष्टाची संपत्ती	... ३९
अंबा	... १०	शिव पुराण	... ४३
बिकट समस्या	... ११	देवीचे अलंकार	... ४९
विचित्र परिक्षा	... १६	बाणक्याची गोष्ट	... ५२
कांवाचा किल्ला	... १९	पावसाळ्या रात्रीचा खोर	... ५९
पुरावा	... २७	पशु आणि पक्षी	... ६३
शेरास सव्वा खेर	... ३३	फोटो शोहनाचे चढाओढ	... ६५

एक प्रत : २-५०
वार्षिक वर्गणी : ३०-००

चांदोबा

हस्तापक : 'बाणक्यानी'
संचालक : नागिदेवी

जे लोक केवळ स्वार्थीच आपला परमार्थ समजतात, असे लोक विवेक, न्याय, न्याय किंवा चांगले वाईट याला अजिबात महत्त्व देत नाहीत. अशा व्यक्ति आपल्या कामाच्या दुष्परिणामाचा बोझासुद्धा विचार करीत नाहीत. ह्याच उदाहरण आपल्याला "देवीचे अलंकार" ह्या क्रयेत पहायला मिळेल.

अनुर बाणी

इयं लब्धं द्युतेनैव, शारा विभं द्युतेनैव ।
वत्तं भुक्तं द्युतेनैव, सर्वं लब्धं द्युतेनैव ॥

[कुर्वाण खेळून पैसा कमवता येतो. त्याच पैसांनी पत्नी व मित्र विळखले जाऊन. दुसऱ्यांना दान देणे किंवा त्याचा भोग घेणे त्याच धनाने प्राप्त होते. परंतु ह्याच जूगारात माणसाचा सर्वनाश होतो.]

वर्ष : ३५ मार्च १९८६ वंक : ९
एक प्रत : २-५० :: वार्षिक वर्गणी : ३०-००

असे शुभ... जसे नवे

Fullscreen 127

8 / 68

शोध लागलेले मोठे जहाज

संविधान

१५ एप्रिल १८९२ रोजी सर्वात मोठे जहाज 'टिटानिक' समुद्रात बुडाले होते. त्या जहाजात २२२४ भाषिक प्रवाश करीत होते. त्यातील १५१३ भाषसे समुद्रात बुडून गेली. सध्या अमेरिकेतील एका नौका अनुसंधान संस्थानने असा शोध लावला आहे की, ते जहाज जवळ अटलांटिक समुद्रात जाऊन तेथे खोलीत छतरेल बांदवले आहे.

समंता होरा

अमेरिकेत रहाणाऱ्या सयंता नावाच्या विद्यार्थीनीने क्सीमेव्हाच्या नावाचे एक पत्र लिहिले की, विश्वमांडीकरीता त्यांनी आवश्यक कारवाई करावी त्या मुलीच्या पतीकामेवर माघ हाऊस क्सी नेल्यांनी तीना १९५३ ला कसता येण्याचे निर्मलप केले परंतु १९५३ मध्ये विवाहाच्या बुण्डनेमुळे रामशाचा बकाळी मृत्यु झाला. त्यामुळे त्या मुलीचे स्मृती विन्हा म्हणून सेवेरियाच्या बाणीमधुन प्राप्ता होणाऱ्या हिन्वाबचीन सर्वात मोठ्या हिन्वाचे त्यांनी तिच्या नावे 'संयन्ता' हे नामकरण केलेले आहे.

बासण्यारा पर्वत

पाकिस्तानचा रहिवासी कालमचला नावाच्या एका अतिश्रीत व्यक्तित्वे खुवाकॉच्या बडणीतील बाणाच्या येणाऱ्या लोकांचे श्रम-मर हेतुधान हरपून टाकले होते. आठ फूट तीन इंच उंची असलेला जत्रा तेथील बेबाच्या बाणाच्या भीडोन्थात लावावाइ सारखा दिसत होता. त्याला महात्ताच सर्व लोकांनी मोठ्या उत्सुकतेने त्याला वाढी बाबने घेतले ह्या विषित घटनेला हि. श्रीच्या लोकांनी पित्ताच्या रूपाने प्रसारित केले.

तुम्हाला माहीत आहे कां ?

१. हिन्वी महासागराच्या दीग समुद्रामध्ये सर्वात मोठे बेट कोणले ?
२. भूमध्य सागराच्या टापूच्या मध्ये सर्वात मोठा भाग कोणता ?
३. १९९१ मध्ये अर्मी पर्वतामध्ये दिसकोट होण्यामुळे कोणते बेट विकामे करण्यात आले होते ?

४. फिरी बेटाच्या समुद्रांची संख्या किती आहे ?
५. फिलिपाईन्स गणतंत्रात किती बेटे आहेत ?

[जवळील पत्र १५ तर इतर १५]

अंबा

काणी राज्यावर होतवाना नावाचा राजा राज्य करीत होता. त्याला अंबा, अंबिका, व अंबालिका नावाच्या तीन कन्या होत्या. त्या तिघी जेव्हा जवळच झाल्या तेव्हा राजाने त्यांच्या स्वयंवराची घोषणा केली. प्रीत्य भगवत्या केंद्रपर भारताला विचित्रवीर्याचा श्रेष्ठ त्याचे लग्न करण्याकरीता तेथे आला व इतर सर्व राजकुमारींना हरवून त्या तिघी राजकुमारींना जबरदस्ती हस्तिकापुराला देऊन गेला.

जम्याने भीष्माना सांगितले की तिने ज्ञापुर्वी साल्म ह्याला भवपासून वरने आहे. त्यावर भीष्माने तिची मनोकामना पूर्ण होण्याकरीता तिला साल्म राजाकडे पाठवून दिले. परंतु त्या अपहरण झालेल्या राजकुमारीच्या बरोबर लग्न करण्यास साल्माने नकार दिला.

अम्बा दुःखी होऊन भीष्माकडे परत आली. व तिने भीष्माला स्वतः बरोबर लग्न करण्यास सांगितले. परंतु भीष्माने तिचा अस्विकार केला. शेवटी भीष्माच्या गुरूने परशुरामाने आदेश दिल्यावर त्यांनी स्पष्ट सांगितले की, ते आपली प्रतिज्ञा भंग करू शकत नाहीत.

अम्बादे मुद माननेने त्याला प्रतिज्ञा भंग करण्याच्या इच्छेने शकदाची घोर तपश्चर्या केली. त्या तपश्चर्येवर पसन्न होऊन अंबराने तिला वर दिला की दुसऱ्या जन्मी तुझ्या इच्छेची पूर्ती होईल.

त्याच वराच्या प्रशंसाने अम्बाने दुपद मनाच्या भुर्जीच्या कपाने जन्म घेऊन तद्दान-पणीव राजांचा योग्य असणाऱ्या सर्व विद्यांचे शिक्षण प्राप्त केले. महाभारत युद्धाच्या पूर्वी दक्षिणीतरी त्रासना करून पुरुष लक्षण प्राप्त करून शिखंडी बनली. दुसऱ्याजन्म पासून जन्मलेल्या महाभारतातील युद्धाच्या वेळी अर्जुन जेव्हा भीष्मासमोर युद्धावर उभा राहिला, तेव्हा अर्जुनाच्या रथावर तिखंडीला पाहून त्याला एका बाईवर अस्त्रप्रयोग करणे अनुचित वाटले. व त्यांनी अस्त्र सोडले नाही. ती संधी पाहून अर्जुनाने भीष्माला खात्री पडले, त्या प्रकाराने अम्बाची प्रतिज्ञा शक्य झाली.

बिकट समस्या

दिक्कालीन आजाराचे गिरीनाथच्या बडि-
लांचे देहावसान झाले. तो अनाथ
आला. त्याच्या बडिलांनी जेवढे फाय म्हणून
कमावलेले पैसे होते. ते त्याने विकून टाकले
व त्या पैशाने बडिलांवर उपचार केला
होता. नंतर जवारी चुकती करून तो शहरात
काही नगधंडा मिळेल त्या विचाराने गाव
सोडून निघाला.

गिरीनाथ छोटेंसे गाव पार करून एका
निर्जन रस्त्याने जाऊ लागला. तेव्हा तेथील
दाढशाळाच्या सावनीत जतनेला एक म्हातारा
त्याला दिसला. गिरीनाथला पहाताच
त्या म्हातार्याने त्याला जवळ येण्याकरीता
खुणावले व म्हटले—“वाळ, तू शहरात जात
आहेस का? मला मुळा शहरात जायचे, परंतु
भाड्याच्या गाडीची मी वाट पहाऊ आहे.
तू मुळा गाड्या बरोबर येत असल्यास तर
मला तुझी सोयतच होईल. कारण मी

इदमविकाराने जाज्वारी असतो. गिरीनाथ
त्यापूर्वी बराच पाणी चालून शकला
होता. त्यामुळे त्यालाही त्याने भाड्याच्या
गाडीतून येतोस का? किंवा रस्त्यावर हायवे
वाटले.

तेवढ्यात त्याला अडवित तो म्हातारा
म्हणाला—“वाळ, तुला कळले पण, परंतु
गाडीचे भाडे मी देई मी काही दिवसा पासून
मी आजारी आहे तेव्हा पासून भाडू मन
नहमी दुसऱ्यासाठी व्याकुल होते. त्यामुळेच
तुला मी नाक्या बरोबर येण्याचा आग्रह
करीत आहे.

बोड्यावेळातून एक मावघाची गाडी
आली म्हातार्याने गाडीवाल्याशी भाड्याची
बोली केली व तो गिरीनाथला म्हणाला—
“वाळ, तुला संकोच वाटेल पण तुझ्या बाजूला
तो पेढारा आहे ना! तो तेवढा गाडीत उचलून
ठेव कारण मला बजन उचलायचे नाही.

त्यांचेवेली गाडीवांग बैलगांवा बांध्या-
करीता बसत तोवून आणण्यासाठी येता होवा.
गाडीवांगाने परत येतांना गिरीनाथला
तो पेटारा गाडीत बसवून ठेवत असतांना
पाहिले होते त्या पाठोपाठ त्याने
म्हाताच्या हाताला धरून चर गाडीत
बसवलेले पाहिले. जेव्हा गाडी बहराच्या
हद्दीत येऊन पोहोचली तेव्हा सूर्यास्त
होता होता.

गाडी मूक सत्याला सापली. तेव्हा दोन
शिपायांनी गाडी अडविली व ते गाडीवांगाला
विचार लागले—“तुम्ही कोणत्या गाडीचे
गाडीवांग? गाडीत बसलेल्या आस्थाशी
सडवी भ्यावची आहे!”

ते ऐकताना म्हातांच्या चेहरा पांढरा
फटक झाला. ती घाबरून म्हणाला—
सरकार, मी हृदयविकाराचा रोगी आहे.
उपचारा करीता मी शहरात आलो आहे.
मला लवकर सोडून द्या.

“तुमच्या जवळ असलेल्या बसुची
मडली घेतल्यानंतर तुम्ही सुसाल जाऊ
शकता.” असे म्हणत एका शिपायांनी गाडीत
बसवलेली पेटी साठी उतरवून ठेवली व
त्याचे कुलूप पाहून त्याची चावी मागितली.”

तिनक्यात म्हातारा झटक्यात म्हणाला—
“हि पेटी माझी नाही. ह्या सरकारची आहे.”
असे म्हणून बिस्मयाने आपल्याकडे पहात
असलेल्या गिरीनाथास रागाने म्हणाला—“अरे
मुर्ख, माझ्याकडे होळे फाडफाडून काय पहात
बसलास त्या पेटीची चावी त्यांना दे तो!”

“चावी माझ्याकडे कुठे आहे?”
आश्चर्या बाटून त्याने विचारले.

“तुम्हा पेटीची चावी तुम्हाकडे नाही
तर आणखी कोणाकडे असणार रे?”
म्हातारा चिन्हीने म्हणाला.

तिनक्यात गाडीवांग मध्ये लोंढ खूपसत
गिरीनाथला म्हणाला—“ह्या पेटीची चावी
द्या. लवकर नाहीतर मी तुम्हाला इथेच
उतरवून निघून जातो. गिरीनाथने पेटी
उघडून गाडीत ठेवतांना गाडीवांगाने
स्वसऱ्या डोळ्यांचे पाहिले होते.

गिरीनाथला काहीच समजतेसे झाले.
त्याला चिंता लागून राहिली. शिपायांनी
रागासमाने त्या पेटीचे कुलूप तोडले व
आंकण उघडले. पेटीच्या मात जुनेपुराणे
कपडे हांगून भरलेले होते. त्यांनी ते भरा-
भर उपसून बाहेर काढले आणि पहातात
तो काय तक्राला एक बांधलेली पिशवी
दिसली. त्यांनी ती उघडून पाहिली तेव्हा
आत अनेक सोन्यामोत्यांचे दागिने होते.
शिपायांनी गिरीनाथची मानसुट पकडीत
त्याला दम मारीत विचारले—“अरे बोराच्या
लुच्च्या! जुन्या कपड्यांच्या डिगारवाली
दागिने लपवले म्हणजे ते काय लपून रहा-
तात होय. त्या मिर्जापुरच्या बंशिनदाराच्या
घरी तुंच दरोडा घातलास.”

गिरीनाथ उभा धरपक लागला व कळ-
वळून त्यांना म्हणाला—“सरकार, मी चोर,
दरोखोर नाही. ही पेटी मुझा माझी नाही.
ह्या म्हाताच्याची आहे. माझ्या सांगण्यावर
कृपा करून विश्वास करा!”

त्याचर म्हातारा रागीट चेहरा करून
त्याला म्हणाला—“अरे वदमास लुच्च्या!
तू माझ्यावर चोरीचा आरोप लावतोस.
त्या दोघांचे वागणे पाहून शिपायांना गहन
प्रश्न पडला. शेवटी ते चिडून म्हणाले—
लुच्च्यातील लठरे कोण व लोटे कोण ते
काही आम्हाला समजत नाही. तुम्ही सर्वजण

बाबडीवर चला ठेकेचे काम तो म्हाव
निकाडा होईल.”

गाडीवांग कोत्यालाच्या माहितीतीळ
होता. त्यामुळे कोत्यालाने गाडीवांगाला
सोडून दिले. त्यानंतर त्याने म्हातारा व
गिरीनाथ ह्यांच्याकडे बडलेल्या मोष्टींची
चीकडी केली. ते पूर्वी जसे म्हणत होते
तसेच सांगू लागले—“ही पेटी माझी नाही.”

कोत्यालाने शिपायांना आज्ञा केली की,
ह्या दोघांना चीकटी बंद ठेवा नंतर
म्हाता-नाजा व गिरीनाथाला कोत्याला
म्हणाला—“तुमच्या दोघांमध्ये एक अट्टल
चोर आहे. ह्याच्या निवाडासो उघासकाळी
करेन.” असे म्हणून तो आपल्या घरी गेला.

त्या रात्री जेवताना तो चिन्मय बनून असलेला पाहून त्याच्या बापकोने त्याला विचारले. असे काय घडले आहे?

कोत्वालाने घडलेला सारांश सांगताना तिला ऐकवला व म्हटले—'सो इतकी वर्षे ही नोकरी करीत आहो आहे परंतु इतकी बिकट समस्या कधी माझ्यासमोर आली नाही.

कोत्वालाची बायको म्हणाली—'बापण तर हि कारण बघणे परिस्थिती जाली समजून संकटात पडलेले विरता जाहाय. माझ्या म्हणण्याप्रमाणे करा.' असे म्हणून तिने नवऱ्याच्या कानांत काहीतरी सांगितले.

कोत्वालाने दुसऱ्यादिवशी चौकीत येत गिरीनाथला म्हटले—'अरे एक, शिपायांनी

चुकीने तुला पकडून आणले. मला अचानक समजले की, जमिनदाराच्या घरात चोरी करून पळून गेलेला चोर माला सहित आताच सापडला आहे. तेव्हा तू आता जाऊ शकतोस. असे मनात म्हणून त्याने ती पेटी त्याच्या हातात दिली.

पेटी पाहून घाबरेलून जात गिरीनाथ त्यांना म्हणाला—'सरकार, ही पेटी माझी नाही. ह्या म्हाताऱ्याचीच आहे. ती मला कशाला देता. मी तर तुम्हाला प्रथमच तसे सांगितले ना.'

'वाडीबाबाच्या साक्षीने तर ती पेटी तुझी आहे घे आणि कुठेही चालू लाग.' कोत्वाल इरहावीत त्याला म्हणाला.

त्या तरुणाने असा विचार केला की, जर ही पेटी घेऊन चौकीतून बाहेर पडलो तर म्हाताऱ्याला वेळून टाकता येईल.

गिरीनाथचा तेथून आलाच कोत्वाल म्हाताऱ्याला म्हणाला—'तुम्ही खरोखरी निर्दोष आहात. आमची चुक झाली आम्ही तुमच्यावर उगाच शंका केली. आताच आम्हाला शोध लागला की, तुम्ही व ही दोघे चोर नाहीत म्हणून मी ती पेटी त्या तरुणाला देऊन टाकून त्याला जायला सांगितले. आता तुम्ही सुद्धा येथून जा.

म्हाताऱ्याला जेव्हा तो तरुण पेटी घेऊन गेला ते कळले तेव्हा तो एकदम निराश

झाला. व आता कसेही करून त्या तरुणाला पकडलेच पाहिजे.

म्हातारा जेव्हा गळीतोल कोपऱ्याला बसला. तेव्हा त्याला समोरच्या एका घराच्या ओमरीत गिरीनाथला बसलेले पाहिले. तो पाईघाईने गळा व त्याच्या बघळून सटक्याने ती पेटी खेचून वेतली व त्याला द्यावू लागला—'अरे नालायका, बहा ह्याराचे रागिने गुपचुप हुडप करायला बघतोस काय?'

'नाही साहेब, मी तर तुमची पेटी तुम्हाला परत द्यावी ह्या हेतूनेच तुमची वाट पहात इथे कितीवेळ बसलो आहे. कोत्वालाने सांगितले की, झगपेटीत जे बागीने आहेत ते काही चोरीचे नाहीत तरी सुद्धा तुम्ही शिपायांना असे का सांगितलेत की ही पेटी माझी नाही ह्याची आहे. त्याचे काय कारण मला अजून समजले नाही. मला नोकरीच्या शोधास जायला पाहिजे.' असे म्हणत तो पापऱ्या उतकत जाऊ लागला. कोत्वाल तेवढ्याच पाठीमागून पुढे येत म्हणाला—'अहो, हृदय विकाराचे वादाजी

घोडे बांबा, ह्या पेटीत दागीने नाहीत जे पुराणे कपडे आहेत. असे म्हणत त्यांनी म्हाताऱ्याला पकडले व शिपायांना आज्ञा केली—'ह्या एक नंबरचा अट्टन चोर आहे. ह्याच्या पेटीत जे दागिने मिळाले ते जमिनदाराच्या घरचेच दागिने आहेत. ह्याला आताच्या आता तुरुंगात बंद करा.

हे ऐकताच गिरीनाथ चकित झाला म्हणाला—'म्हजचे ह्याचा अर्थ असा की, जरा चोर तावडीत सापडला. मला ह्याच गोष्टीचा आनंद वाटतो की आपला माझ्यावर विश्वास बसला की, मी निर्दोष आहे.

कोत्वालाने पुढे येत त्याच्या छांशावर धापटत म्हटले—'तुम्यातोल निर्दोषपणाच नाही. ईमानदारी सुद्धा सिद्ध झाली. तुला मी चौकीत नोकरी देवयतो.'

'सरकार, मला अधिक आनंदाची गोष्ट आणशी काय असणार. आपल्या हुपेचा मी अत्यंत खुशी आहे.' गिरीनाथ ज्ञानदाने म्हणाला.

विचित्र परीक्षा

श्रीपुरा राजा निखावर माझ्याकडे सुवर्ण नावाना मंत्री होता. श्रीपुर तसे छोटेसे राज्य होते. त्याच्या आजूबाजूच्या काही राज्यात सैन्य बळ वास्त असले. तरी बुद्धा सुदर्शनची तल्लखपुढी व राजद कारभारातील निपुणता ह्यामुळे श्रीपुरवर अद्याप पर्यंत कोणही अचानक आक्रमण केले नव्हते.

सुदर्शनचे रूप वाढत गेले व तो म्हातारा झाला व वारंवार आजारी पडू लागला. दरबारी वैद्यांनी त्याला सल्ला दिला की मंत्री पदाचा राजीनामा देऊन आराम करावा.

ही बातमी श्रमजताच राजा निखावरने सुदर्शन मंत्र्याला दरबारात बोलावले व म्हटले—“मंत्री महाशय, आपल्याकडे पाहून असे वाटते की आपण विर्याती घ्यावी. परंतु त्या जागी आपण आपल्या पदा-

करीता एखाद्या चांगल्या भाणसाची निवड करावी.

सुदर्शनने राजाचे म्हणणे मान्य केले. व मंत्रीपदाच्या जागी योग्य व्यक्ति निवडण्याकरीता सव्ही पिटविली. ती सव्ही ऐकून अनेक शिक्षित माणसे मंत्र्याच्या भेटोला गेली. त्यांनी सर्वांच्या सयोर अनेक परीक्षा ठेवल्या. व त्यातील तीन माणसांना वेगळे कावले. आता त्यातील एका भाणसाची मंत्री पदाकरीता निवड करायची होती.

विनय, चंद्रकांत व श्रीधर अशा तीन माणसांचा परीक्षे त्यांनी राजाला व सभेत जमलेल्या सर्व सदस्यांना करून दिला.

चिपायाकरची परीक्षेकरिता एक एक भाषा मंत्री दिली. व त्यांना म्हटले—“तुम्ही तीन महिने तुमच्या आवडीनिवडीनुसार ह्या मंत्रीचे पालनपोषण करा. ह्या कालाकरिता राज्यातील खजिन्यातून प्रत्ये-

काला एक हजार मोर्चाची माणी देण्यात येईल. दिन महिन्यांनंतर तुम्ही प्रत्येकाने आपली माजरी घेऊन दरबारात हजर रहा.

तीन महिन्यांनंतर तिघे आपापली माजरी घेऊन दरबारात हजर झाले. विनयची माजरी चांगली गुंथगुंथीत घण्टपुष्ट व सजेवदार दिसत होती. ती पाहून दरबारातील इतर सदस्य कुजबुजू लागले की, “अरे, ही माजरी आहे का वाघाचे पिल्ले!” श्रीधरची माजरी सुद्धा सजस्त व आकर्षक दिसत होती परंतु चंद्रकांतची माजरी हुबळी कमनीय मरतुकी दिसत होती.

सुदर्शनने तिघांना उद्देणून म्हटले की, प्रत्येकाने माजरी पालण्याचे आपापले रहस्य सांगावे.

सर्वात प्रथम विनयने सांगितले—“आपण मला जे हजार रुपये दिले होते. त्यातील पाचवे रुपये खर्च करून मी हूर व पक्वान्ने लोशी वगैरे विकत घेऊन माजरीला खावला वातले बाकी पांचवे रुपये उरलेले हे आहे.”

श्रीधर म्हणाला—“माजरी हात्याच मांसपक्षक असते. त्यापुढे मी भाक्या असा चित्राकडे तिला रोहून बिले की, ज्याच्या घरी जास्त उंदीर व घुसी

आहेत परंतु तरी बुद्धा मी शंका येऊन तिला रोज दुध नेऊन पेत होतो कारण जर एखादेवेळेस उंदीर पिल्लाला नाही तर, तो खर्च सोडला तर हे नर्सचे रुपये उरले आहेत. हे आपण परत घ्या.”

कोबटी चंद्रकांत म्हणाला—“खरे पाहिले तर मी आहारालाही माजरी करीता म्हणून कसलाच खर्च केला नाही. तो तिचे तिचे खाणे सोपुन काढून माझ्या घरात रहात होती. माजरी सारख्या निकामी प्राण्याकरीता खर्च करणे मुख्यपणा आहे, हे ज्या आपण मला दिलेले हजार रुपये ह्या पैसांनी आपण जनावरेकरिता काही कल्याणाच्या गोष्टी करू शकता.

सर्व सभामंडिता बाटू लागले की, मंत्र्यांच्या परासारी बघुदा चंद्रकांतची निवड केली जाईल. परंतु मुदगल राजा व सर्व सभेतील सदस्यांना उद्देशून म्हणाला- "खोपूर राज्याच्या भेरी बघ्याथोव्य श्रीधर ही एकच व्यक्ति योग्य आहे."

हि निवड राजा विचार व इतर जनतेला पण आश्चर्यकारक वाटली. हि गोष्ट जाणून सुदर्शन म्हणाला- "आपण सर्वांनी एकलेंच आहे की ह्या तिन्ही भोंवराजा कसे पाळले आहे विनयच्या अंजी व वेळेचे किमतीचे म्हणून ह्यांचा अभाव आढळून येतो. त्याने एका भोंवरीला तिन महिने पाळायला पांचवे रुपये लंच केले. भोंवर कितीही छंदपुत्र व मुनगुनीत असो. तो फक्त उंदीर पकडण्याशिवाय काहीच काम करू शकत नाही."

जाता राहिली चंद्रकांतची गोष्ट ह्याच्या मनात विचेंकणेशा लोभी वृत्ती जास्त चिंताये नावाला मुद्रा महानभुली नवलेंदया अशा मुण्णाचा माणूस राज्याच्या भेरी पदाचे

कार्य कधीही सफल करू शकणार नाही. भोंजर जेव्हा अशक्त होऊ लागले तेव्हा तरी ह्या गोष्टीवर लक्ष ठेऊन तिला खावला बालगे त्याचे कर्तव्य होते.

ह्या परिक्षेत भोंजर टक्के गुण श्रीधरला मिळाले. त्याने भोंजरीचा वरा आहार उंचीर हे जाणून तीला आपल्या निवाण्या बरी सोडले. त्यामुळे एकतर भोंजराला उंदीरांचा आहार मिळाला व त्यापाठीपाठ त्याचा भिन्न उदराच्या प्रासापामून मुटला तरी मुद्रा उंदीर मिळेल किंवा नाही. ह्या-करीता रोज तिला दूध पाजत राहीला. त्यामुळे कोणतीही शंका नाही राज्याचा सांभाळ करण्या करिता ज्या गुणांची आवश्यकता असते ती त्याच्या विवेक, प्रसंगावधान, पूर्णरूपाने मिळालेली आहे. त्याकारणामुळेच भेरी पदाच्या जागं करिता त्याची निवड योग्य आहे.

गंध्याचे बोलणे ऐकून सर्व वरवारी जनतेने सहर्ष नोंदने आपला आनंद प्रकट करीत टाळघा वाजविल्या.

कांशाचा किल्ला

[१५]

[चंद्रवर्माचा पहाताच राज्याच्या सैनिकांना भ्रम पडला की तो सर्वाधिक तर नसेलना ! चंद्रवर्माचे म्हणताच्या जवळून खोबने रूपाचा काढून घेतला. ह्यानंतर तो त्या सैनिकांबरोबर कापुरना पोहोचला. नगरातील लोकांनी त्याला पहलान जल्लोषाने ओरडण्यास सुरवात केली "महामात्रिकाचा जय असो" व त्याचे गोंटे पाटाने स्वागत केले... या पुढे वाचा]

चंद्रवर्मा जेव्हा राजमहालाजवळ पोहोचला तेव्हा राजमहालाच्या प्रवेशद्वाराजवळच राजा शिवासिंह भेरी व त्यांच्या अधिकाऱ्यांनी त्याचे सहर्ष आनंदाने स्वागत केले. चंद्रवर्मा थोड्याच वेळाने उतरला तेव्हा राजा शिवासिंह त्याच्या जवळ येत त्याला प्रेमभराने धोपटत म्हणाला-

"चंद्रवर्मा मला ठाऊक आहे की, एवढ्या ऐकताच चंद्रवर्माला अत्यंत आश्चर्ये वाटू लागले. परंतु त्याने आपले आश्चर्यभाव

मानव असा महान मांत्रिक बनलेला नाही. माझ्या राज्याच्या सरहद्दी जवळच आपले कामभूमे स्थान करून वास्तव्यकरीत संसलेल्या बुध्द शस्त्र मांत्रिकाचा तू नाथनाट केलास. त्यामुळे मी व माझी प्रजा तुझ्यावर अत्यंत संतुष्ट आहोत.

राजा शिवासिंहच्या तोंडून ते उद्गार ऐकताच चंद्रवर्माला अत्यंत आश्चर्ये वाटू लागले. परंतु त्याने आपले आश्चर्यभाव

"चांबोला"

लपवित हसत म्हटले—“तो शंभू नात्रिक अत्यंत दुष्ट व पापी होता. त्याला घमसवनी पाठवून दिवें.

“नात्रिक शंभू निवास करीत असलेल्या ईटकाणी मुद्या मित्र कालकैतू रड्यात असे. त्याच्या कदमच नुड्याचिखरी सर्व शोळी आम्हांला समजल्या. त्याच्या सान्नायुसारच तुला इथे आणण्याची मी संनिकाना आज्ञा केली. तुला एकदा त्या कांशाच्या किल्ल्यापासो फटवून काढी गुप्त शोळी पूर्णकारण.” शिवशिहू म्हणाला.

“कांशाचा किल्ला! त्यात काय तुला नाबिन्य आहे!” असे म्हणत चंद्रवर्मा खुदखुद हसू लागला. तेवढ्यात भेंड्याने

राजापासो जाऊन कानात काहीतरी सांगितले. राजा महालाच्या वात जाता जाता चंद्रवर्माला म्हणाला—“चंद्रवर्मा, इतक्या लांबवरचा प्रवास करून तुम्ही धकसा असाल तेव्हा जाता जाणेपिणे करून थोडी विश्रांती घ्या. त्यानंतर मावकाशीने हासंबवी आपण गप्पा गोष्टी करू.

चंद्रवर्माच्या रहाण्यासाठी राजमहालात अनेक सुखसोई उपलब्ध करण्यात आल्या त्याचे स्नान आटीपताच त्याला मिष्टान्न भोजन वाढण्यात आले. त्याला होण्यासाठी मऊ मऊ रेशमी पाद्यांची सोप केली, परंतु एवढे बघून मुद्गा त्याला दराच वेळ आराधना करून होप आली नाही. शंभूच्या पहाडावर रड्यात असलेल्या कालकैतू व कापालिनी द्वारा शिवशिहूला आपली बरीच माहीती मिळाली असली कारण कालकैतूने शिवशिहूला सांगितले अशाचे की, चंद्रवर्माच फक्त काय तो कांशाच्या किल्ल्यापर्यंत जाऊ शकतो. ह्यामागे काय गटे गुड असले?”

ह्याप्रश्नाची चंद्रवर्माने झोळ विचार केला. तेव्हा त्याला कालकैतूची भाल काय असावी हे समजले. कालकैतूला स्वतःचे राज्य पुनः प्राप्त करण्याकरीता घन व सैन्याची गरज आहे. तेव्हा हे काम फक्त त्याला किल्ल्यात लपवून ठेवलेल्या संपत्ती द्वारेच पूर्ण करून घ्यावे लागणार.

चंद्रवर्मा ह्याच विचारात गुंग झोला. तितक्यात राजाच्या एका नेत्रकांने महालात प्रवेश करीत. राजा व भेंड्याने आपल्याला बोलावून घेऊन येण्याविषयी सांगितले. थोड्या वेळाने चंद्रवर्मा तेथे येऊन पोहोचला.

चंद्रवर्माला पहासाच राजा शिवशिहू म्हणाला—“चंद्रवर्मा, मी कांशाच्या किल्ल्यात लपविलेला धनाची अजिबात आज्ञा करीत नाही. हे स्पष्ट पण मी प्रथमच तुला सांगून टाकतो.

ह्यावर चंद्रवर्मा मान हलवित गप्प बसला.

त्यानंतर राजा शिवशिहू चंद्रवर्माला म्हणाला—“हे असे म्हणताच तुला माझ्या विषयी एक दाट शंका आली असेल ना! मी मला पैश्यांना जोम नसताना मी कांशाच्या किल्ल्याच्या विषयी माहिती जाणव्यासाठी का उत्सुक आहे?” तर एक ह्याचे उत्तर म्हणजे विचित्रच आहे! परंतु ते सत्य आहे! तुला तर माहीतच आहे की, तो कांशाचा किल्ला समुद्र-किनाऱ्यावर आहे?”

“हो, हो! ते मला चांगले माहीत आहे. पश्चिमकिनाऱ्याला लागून आहे. परंतु एक हजार वर्षांपासून तो कोणी अज्ञातपर्यंत पाहिला नाही!” चंद्रवर्मा त्याला म्हणाला.

हे उत्तर ऐकून भेंड्याने राजाकडे विस्मयाने पाहिले. राजाने मान हलवित होकार दिला व म्हटले—“तसे असेल. काही लोकांचा दर अशा विनयास आहे की, समुद्राच्या भरतीचे पाणी किल्ल्याच्या भितीला स्पर्श मुडा करते हो ना!”

“हो, मी पण असेच ऐकले आहे!” चंद्रवर्मा त्याला म्हणाला.

आजच्या पूर्वांचा तर असा विश्वास होता की, किल्ल्याच्या भितीच्या धमोरच्या समुद्राच्या पाण्याच्या आत माविकाने कांशाच्या मोठ्या भांड्यामध्ये काही अश्रूत आणि कोर करून ठेवलेले जाहेड. माझ्या बहिनींनी ते शोषण्याचा यत्नात प्रवेश

केला. परंतु काही उपयोग झाला नाही. परंतु तुझा मित्र इच्छेनुरूप मानव असून कालत्राग रूप घारण करून आहे. त्याच्या कावून तू ही कांशाची मांडी इथे बाणवू शकतोस" राजा शिर्षासह त्याला म्हणाला.

राजाच्या ह्या मोठ्ठी ऐकून त्याला वाटू लागले ह्या पाठीमागे मक्कीच काही बुद्ध आहे. हा अपूर्व प्राणी असलेल्या तांग्याच्या भांड्याविषयी सांगत आहे. त्या करीता कोणताही माणूस एवढे कष्ट व साहस करणार नाही. शिर्षासहला जरे पाहिले तर त्या कितल्यात लपविलेले वन पाहिले जाई. ते प्राप्त करणे त्याला शक्य झाले नाही त्यामुळे त्याने हि चाल चालविली मसानी की, मी संवत्तव बाणणारा आहे.

माझी त्याला मदत नक्की मिळेल. परंतु आता तर कांशाच्या कितल्यात लपविलेला वनाचा सांठा त्याच्यापासून बाचविण्यासाठी त्याला काहीतरी प्लोका देऊन तो संपत्ती हदप केली पाहिजे. आता जसा विचार चंद्रवर्माच्या मनोमते येऊ लागला.

"माझ्या सारखे मांथिकच साहसाची कामे करण्याचा प्रयत्न करतात. मी कांशाच्या कित्यापर्यंत पाईन. माझ्या बरोबर आपले बोंडेसे सैन्य था. त्यांच्या मध्ये देवळ नावाचा तरुण असला पाहिजे असे म्हणत चंद्रवर्माले तळहात विरखून पहाण्याचे नाटक केले.

राजा शिर्षासह व भंभ्याने एकमेकांदा पाहिले नंतर सणथर आनंद राजाने

चंद्रवर्माकडे पहात म्हटले-"देवळचा म्हातारा वाप जंगलाल कुठेतरी मटकत आहे. तू त्याला भेटला आहेस काय?"

"कोण? हो म्हातारा? ओहो!" असे म्हणत तो आपल्या तळहाताकडे जास्तच निरखून पाहू लागला. मंजर म्हणाला-

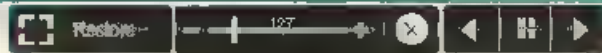
"हो, हो. आता माझ्या लक्षात झाले. तो जंगलात एका झोपडीत राहातो. त्याच्या करीता तुम्ही बोंप्य वस्तू देवबा. त्याला जर मगरात रहावयाचे असले तर त्याला इथे रहाण्याकरीता बर्बावतुमी सुसज्ज असे घर था. माझे कांशाच्या कित्यापर्यंत जाणे तो म्हातारा व त्याच्या मुल्यवरच निर्बंद आहे!"

चंद्रवर्माचे बोलणे ऐकून राजा व भंभ्याने

काहीच प्रतिक्रिया व्यक्त केली नाही-"ठिक आहे, तसे काळ तू देवळला तुझ्या-बरोबर घेऊन था. मी तुझ्या संरक्षणासाठी एक हजार सैन्य देतो." राजा म्हणाला.

ते ऐकताच चंद्रवर्मा जदक्षून हसत म्हणाला-"मी काही कोणाबरोबर बुद्ध करावयास जात नाही. आणि त्याहुन मला बुद्ध करानेच लागले तर त्या दुष्ट शक्ति बरोबरच करावे लागेल. ज्या माझ्या पासून लपून राहून माझ्यावर हुल्ला करू पहातील, तेन्हा त्याला मला माझ्या संय सक्तिचाच उपयोग करावा लागेल. तुमच्या सैनिकांचा काही उपयोग होणार नाही. माझ्या लास्याविषयाच्या

46

आदिवा

काश्या

एक भयंकर बाघाची इरकाली एक आली
ही भावाच एकदाच चंद्रवर्मा साध्व
उभा राहला व हवांना संकेत करून
म्हणाला-“आपल्याला ह्या घरात बाघे
धोवबाचे वाटते, दुसऱ्या वाटेने जात
जाऊ” असे म्हणत तो दुसऱ्या बाजूला
बळून चालू लागला

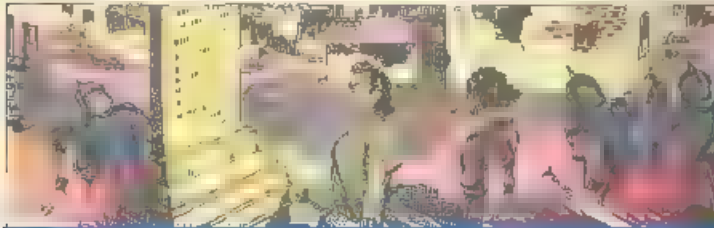
ही मोश्कळीस आलेला किल्ला जंमसेम
पंचवीस तीस फुलां पसरलेला होता परंतु
तेथे बघाय कोणीही मनुष्य त्याच्या दृष्टीस
आला नाही. तेथील प्रत्येक घर मोडक्या
तोडक्या अवस्थेत वाढलेले काही घरे
जळलेल्या अवस्थेत नजरेस पडली काही
घरे तर अशी दिसत होती की कोणी त्याला
मगळा रंगतर लावला नाही. कोणत्यातरी
काळात इथे मानव वस्ती करीत असावा
परंतु आता त्या ठिकाणी जंगली स्वापडांनी
आपले वास्तव्य केले होते

चंद्रवर्मा नगराच्या मध्यवर्ती भागात
मोहोबला तेथे त्याला एका उंचावर एक

मिठा संकेत दिसला त्यान वचले
पाहिले त्यावरील सक्षरे अमरप भाला
हाती त्याने जवळ जाऊन जोरत पाहिले
आणि म्हणजे पंचम जंगल असे वसुधायाने
असा उल्लेख करून घेतलेला तो व
करवीरपूर आहे एक प्रताप वसोणवी ह
नगर भगपूर संपत्तीच्या खजिन्यांनी पूर्ण
भरणेले होते परंतु या नगरातील रस्त्या
दिशाने जळलेल्या बाबंर नावाच्या जातीतील
लोकांनी सर्व संपत्ती आपली राजधानी
फांशाच्या किल्ल्यामध नेऊन टाकली

चंद्रवर्माने वाचन घायवेत आपल्या
अनुवर्गाकडे पहात म्हटले-‘आता
आपल्याला आपला बळ इव फुकट घालवण
येतच नाही इथे मोठक्या मोठक्या इगठ
विटाभित्तय दुसरे काही नाही हा कांशाचा
किल्ला नाही त्यामुळे तुम्ही इथून पुढे
आवयास निघा

हानंतर सर्व लोक पश्चिम दिशेकडे
बळून तेथून चालू लागले (क्रमश)

पुरावा

विकसावित्याने आपला हट्ट सोडला नाही
तो पुन्हा झाडाजवळ गेला प्रेत
खांद्यावर काढून घेतले आणि तेथेही प्रसांगे
मोन होऊन स्मशानाच्या दिशेने चालू
लागला तेव्हा प्रताप बसकला वेताळ
त्याला म्हणाला-“राजा ! मला एक
सका येते की ह्या अर्धरात्री एवढे परिचय
करण्यास तुला प्रवृत्त करणारा कोणी गूढ,
मक्त किंवा योगी असावा. परंतु असे लक्ष
मुद्दा नक्काचतुर्माते बांगच्या लोकांना कुमा-
सान जाण्यास प्रवृत्त करतल असा तऱ्हेन
मटिण समस्यांची शिकार बनलेल्या पूर्णचंद्र
नावाच्या एक व्यक्तीची गोष्ट तुला सांगतो
छल वैक्रम ऐक” असे सांगून वेताळ
गोष्ट सांगू लागला

राजचंद्रपूर नावाचा रत्नागारा पूर्णचंद्र
पूर्ण नास्तिक होता त्याचा देवावर जरादेखील
विश्वास नव्हता एकदा त्या गावात एक

छोटी आर्या या सख लांकाचा उपदेश कर लातला की दबावित कंठाने त्याची मनाकामना मफल झालेली पुणचडन एक -

ममसां राणस सार्जन देवावर भक्ति करणावा उपदेश करता ' पण मला तर हे समजत नाही म्हणून बाधून धरव म्हाती देवावर भक्ति व हे ह्यापक्षीघात काण पुगवा आहे तव इच्छा आहे "

' बाळा तुझ्या चारोवाजुला साऱ्या विश्वात देव आहे हेच तर भगवान अस्तिवार अनापाच प्रमाण आहे त्या प्रोत्साहन उत्तर देत म्हणतं

वर वर कां वरकावर जसे मानले की, वेदाचे जितित्व नाही तर काय, ह्या तहाण्याचे धांवत जातं का ? मान्य समाजाचे जिवन ह्यावर निर्भर असत नाही. ह्याकरीता देव अस्तित्वात आहे ह्याका काहीतरी पुरावा ह्या फक्त विश्वात वसावा ह्याकरीत नाही तर देवाकडून काहीतरी कार्य घेतावयात हवे ह्या ना पुणचडन प्रोत्साहना प्रसन्न केला

प्रोत्साहना समजल की पुणचडला कोणत्या गाठतीचा पुरावा ह्या आहे जम अधिधान रांग्याचे दुसरे वर हाच असत भुमचे हे सर्व शास्त्रदृष्टीने प्रमाण अजुन हे तर सनप्यात आपल्या कार्यावय व परिस्थिती मपय वेल आन साणसाच्या निश्चिंताचा ह्या काही मपय यत नाही

पुढे पुरावाच ह्या ना तु निर्मांड ह्याथाल कोणताई गाठ देव जमल माग ती पुण होईल ? वाग्यात सार्गगतल माझ्या मनात कोणत्याही गोष्टीची आशा नाही आणि अमली जरी तरी ना भी बघत महत्ता कलत पुण सरत पुणचडन पुढे देव म्हणतं

एका वर्षात या ह्या गोष्टी परत येईत मध्ये म्हणाय प्रमाण जम गुला तवकी पुरावा सांगल व अधिधान ममजावल

तो निधून गेल्याकतर पुणचडन ह्याच्या म्हणण्याकडे अजिबात दुर्लक्ष वेल त्याने फक्त आपल्या मनाला समजावले की योग्याने आपल्या मनाचे पूर्ण समाधान केले नाही

एकादा ह्या पाश्चातीला एक श्रीमंत माणूस अधानक आजारी पडला. अनेक प्रकारे धन्यावर हातात झाले असून त्याने अनेक दिवसदिवस बाळगले गांजले तव्या उपविषयने त्यावर तमसकुरता पडून त्यात काही दया आहे ना ? हे पाहिले व सांगितलं हे दुसरे गोष्टभाका मयनाते वर हांपार नाही नाच नास्तिकान देवळात प्रवेश केला तरच तुम्हाला ह्याच्या लामू जकले व देव तवकात मायला आजार वर वरत

ह्या गोष्टीत पुणचडन एकमत वार ना तमिच ह्यात हे नाच मयनात मज्जा हाती यादत न्य अधिधान पाणसाच्या हातील काही न देवाईत पाणसदच्या पुरा

नाच व ह्याती सद्ध परिचितता सांगितल हि गोष्ट ऐकून पुणचडला अत्यंत आश्चर्य वार सांगते ह्यात अशाका तव मका यासु लातली का आरण कपड्या आनयत दल्लोत पाणल हातल ही की देवावर विश्वास येत नाही तरी देव आपल्याला देवात दाखलत आहे ह्यापल त्यात नाचत मकाय वरत नाच नाचलला

ह्या श्रीमंत माणसाने प्राणदानविषयाच्या हेतूने पणचडन केलेला त्यात मान्यता पडत दशाच्या नाच व विचारात देवात म्हणत हे देवा हा श्रीमंत माणसाने था पय तवकर मपार

दुसऱ्या दिवशी ह्या श्रीमंतचा मग अशा प्रसारे वर ज्ञाना की, कोणीतरी जादू करतो हे पाहत पुणचडन अधिधान आश्चर्य वाटत परत ह्याच्या मनात एक शक येत लागला- जर ना देवाची प्राणदा करत देव तव शुभ मपसात देत असत तर ह्या जगाल मयकांका कोणच्यामा कपड्या मपसा का हि शक नाच पुणचडन विचार कर

त्या श्रीमंत भाणसाच्या बऱ्या होण्याचा
देवाच्या अस्तित्वाची संशय काय? परंतु
हा एक योगायोग असावा

पण गाबात सर्वच हि यादमी पसरली
की पुर्णचंद्रने देवाची, कष्टा भाकल्यामुळे
श्रीमंताचे दुखणे बरे झाले त्यामुळे लांब
नाबरून लोक पुर्णचंद्रकडे येऊ लागले.
त्या सर्व लोकांच्या समस्या ऐकून तो व्याकूळ
झाला. अरेरे! ह्या जगातील सर्व समस्या
काय माझ्या एकट्याच्या प्रार्थनेने दूर होणार
का? त्याचा स्वतःचा देखिल विस्वास बसत
नव्हता तरी मुद्दा त्याने लोकांकरीता
देवळात जाऊन अर्द्धा भावनने प्रार्थना केली
जाणि आश्चर्याची गोष्ट कर्मधर्म संयोगाने
त्याची प्रत्येक प्रार्थना यशस्वी झाली.

अशा प्रकारे १५ व १६ दिवस

पसून तोच देवराज निश्चयाववरुपमाणे
त्याच्या घरा वरुन सगळे पुर्णचंद्र लोकांचे
लेणाय मानता पूर्वेक गेले. जगात
जव्हा स्थाना विश्वास वाटू लागे
तोष्ट मनुष्य पूर्ण करू शकणार न हे तेक.
तो देवळात जाई व प्रकृत भावनेने देवाकडे
प्रार्थना करी जाकीच्या लोकाना गगगुन
शतव्रत देई

असे थोडे दिवस उलटले एक देवरा
पूर्णचंद्रच्या पत्नीने नवऱ्याला म्हणुन 'काय
हो! तुम्ही देवाची प्रार्थना करून सर्व
लोकांची समस्या दूर करता तुमच्या मध्य
वर अशीच काही अपूर्व शक्ति असेल तर
माझी इच्छा का पूर्ण करू शकत नाहीत

माग तुम्ही काय इच्छा आहे?
पुर्णचंद्रने कायकोरा विचारले

तुम्हा हा देशाचे राजा व्हा आणि
मी राणी होईन याची वागणूक घ्याल्लो.
पूर्णचंद्रन विचार केला की अशा इच्छा
देवाकडून उपडूकल्यान तरी देवाचे अस्तित्व
आहे का नाही त्याच, शोध तरी लागत
ना. काय साधकक्षणा पुर्णचंद्र भावनपळत
देवळात गेला व त्यान देवासमोर हात
गोडून प्रार्थना करीत देवाला म्हटले-
आज पासून बरीबर एका आठवड्यात
मला ह्या देशाचा राजा कर. ह्यासाठी जो
राजा आहे त्याच्या पेक्षा मला चांगला
राज्यकारदार करावयाचा आहे. जमतेच्या
सर्व कठीण समस्या सोडवायच्या आहेत

ह्यानंतर साराखरी पुर्णचंद्रने स्वप्नात
स्वत अनुभवले की, आपण राजा व्हालो.
परंतु एक आठवडा उलटला तरी त्याची
प्रार्थना सफल झाली नाही

तुम्ही फार मोठी इच्छा मनांत धरलीत
त्यामुळे ती सफल झाली नसावी ह्यावेळी
मनांत अशी इच्छा करू की, त्यान आपली
संपत्ती वाडेल पुर्णचंद्रच्या वायकोन त्याला
समजावत म्हटले

पुर्णचंद्रने हि इच्छा मनांत धरून देवाकडे
प्रार्थना केली. ती देखिल सफल झाली नाही

त्यावर त्याची मायकी त्याला समजावत
म्हणाली-"तुम्ही दुसऱ्याचे कल्याण व्हावे
ह्या हेतूने देवाकडे मागणे मागून प्रार्थना
करता ना! ह्याकरीता तुम्ही भाता त्या

लोकाचा काहीतरी अन्नाच्या व त्यांना विचारा की आपली सुपत्ती कशात वाढेल.

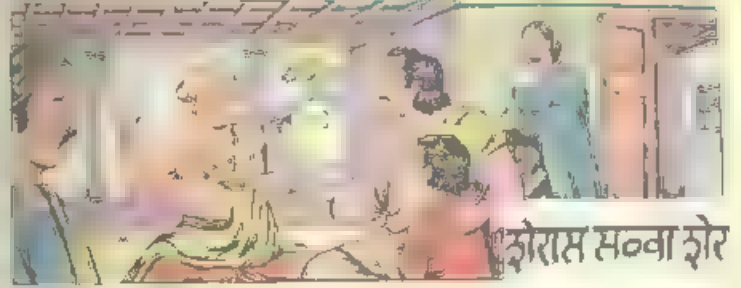
पुर्णचंद्रने कामकोच्या म्हणण्याप्रमाणे केले ह्याचा परिणाम उत्तमच झाला त्या दिवसापासून त्याची कोणतीही प्रार्थना सफल झाली नाही त्यामुळे माणसांचे त्याच्याकडे देणे सुद्धा हळुहळू कमी झाले

थेदाळ येथवर गोष्ट सांगून म्हणाला-
"राजा ह्या गोष्टी मध्य मला जरा देखील दाका नाही की, पुर्णचंद्रने देवळात जाऊन देवाजवळ जी प्रार्थना केली व ती सफल झाली हे संयोगानेच घडले नाहीतर त्याने स्वतः राजा वत्त्याचे जे मनात आणून देवाकडे मागितले होते ते सुद्धा सफल व्हावयास पाहिजे होते तेच नाही तर त्यानवर सुद्धा त्यांनी ज्या ज्या प्रार्थना केल्या त्या सुद्धा निष्फल ठरल्या पण योग्याने देव अस्तित्वात आहे ह्याचा पुरावा दाखविण्यासाठी पुर्णचंद्रला काकाडा मार्ग दाखविला ना ! हि गोष्ट बरी आहे की नाही ? वा शाकाचे समाधानकारक उत्तर माहीत असूनही तू दिले

माहीत तर परिणाम माहीतच आहे तुम्हा शोकाची संभर शकत आता तुम्हाच पाखांबर लोळू लागतील

राजा विक्रमादित्य म्हणाला -"सगळा तीला पुर्णचंद्रने देवळात जाऊन देवाजवळ जी प्रार्थना केली व जे फल प्राप्त केले ते नाही संयोगाने नाही, परंतु ना दृष्ट्या स्वार्थीने प्रेरित होऊन त्याने देवाकडे प्रार्थना करून मागितली त्याची किंमत राहिली नाही. देवाचे देणे केवळ त्याच्या शाक्यते रूपच असते स्वार्थीसिद्धिकरीता देवाकडे ओ प्रार्थना करतो त्याला देव मदत करत नाही. परंतु पुर्णचंद्रने निस्वार्थ भावनेने जी दुसऱ्यांकरीता देवाकडे प्रार्थना केली ती सर्व सफल झाली ह्याकडूनच देव अस्तित्वात आहे याचा पुरावा सिद्ध झाला त्यामुळे जग म्हणता येत नाही की, योग्याने त्याला दाका दिली

अशा तऱ्हेने राजाचे मौन भंग होऊन थोडा प्रतापही नाहीता झाला आणि झाडाला जाऊन लावकळू लागला (कल्पित)

शेरास सव्वा शेरा

तलाठी भीमराजने नाव ऐकताच उभे पाव

कपित असे मोठेमोठे अधिकारी व कर्मचारी सुद्धा त्यांना पावसून असत म्हणून त्या गावात एक प्रतिष्ठित ज्योतिषी झाला त्यांनी गावातील सर्व बड्या बड्या नात्यांचे हात पकडून व जन्मकुंडली करून यशस्वी पैसा कमावला करते शेवटी तो त्या गावाच्या सलाठ्याच्या घरी गेला.

त्यावेळी तलाठी जेलरीवर असून जमा-बचे पिडीत होता सलाठ्याला पहाताच स्वागतपाने ममस्कार केला

माने याने बघावे ! भीमराजने आपल्या हातातले टांक झाली ठेवत त्याला म्हटले. थोडे इकडेचे तिकडेचे बोलणे झाल्यावर ज्योतिष्याने तलाठ्याचा हात आपल्या हातात घेतला व तो स्याहाळू लावला व त्याला म्हणाला-"बाह ! काय सांगू ? आपली जन्मकुंडली अरपते सुंदर आहे !

शानिने सातव्या वरात प्रवेश केला आहे. त्यामुळेच तर आपण आता ह्या पदाला आहूत. वसे पाहिजे तर आपल्या कुडलीत राजयोग वाहे. त्यामुळेच तर भुकुटारहीत ह्यागावचे आपण राजा आहात"

जन्मकुंडली पहाण्याच्या नावात सत्ता-ठ्याने ज्योतिषाला विचारले "काय हो, फक्त इतरांना पहाण्याकरिता आपण किती पैसे घेता ?

तसे काही फार नाहीत. काही लोक तर आपल्या इच्छेला येईल तेवढे देतात परंतु गरिबात गरीब सुद्धा चार रुपया लासो वेत नाही आपण तर ह्या गावाचे प्रमुख धर्मत्या जहाड आपल्या बरोबर कसला सौवा करू ?" ज्योतिष्याने उत्तर देत म्हटले.

ह्या गावात पटेले धूर्तसिंग, तेजसिंग शार्दुलसिंह वगैरे अनेक श्रीमंत लोक आहेत त्यांच्याकडेका नाही जात ?" तलाठी म्हणाला.

'समा करा साहेब, मी त्या सर्वांकडे जाऊन आज्ञा मर्जाची चर आपल्या कडे येण्याच्या रस्त्यातच आहेत ना? मग त्यांच्याकडे न जाऊन कसे चालेल?' ज्योतिषाने म्हटलं 'ह मग सांगा पाहू एकूण किती रुपये कमावलेत?' तलाठ्याने विचारलं

भरकार भायबे महीनाभर मी ज्या गावांतच सेवादाकतो आहे सरे म्हटल्यानंतर आपल्या गावात लक्ष्मी घसते आहे खुप संपन्न आहे आपलं गांव, त्यातून आपल्या भावातलं लोक बनिशय उदार आहेत त्रिछात्रे माहेर घर सवांचे उदरभरण करणारे गांव आहे' ज्योतिषी म्हणाला.

"आपल्याला जास्त पैसा मिळाला असला तर त्यात आम्हाला काय आनंदच आहे आपल्या सारखे महापंडीत आमच्या गावात जालं की त्यांना प्रोत्साहन द्याव्यास हवे ना!" तलाठी म्हणालं

त्याच्या तोंडी स्वतःचे गुणवर्णन एकूण ज्योतिषाचा क्षांतद गगनात मावेनासा झाला तो भोळ्यासारखा त्यांना म्हणाला-

आपल्यापासून कधीकाळी लघू जेवळ होतसे रुपये वसूल केले जात त्यावर मीमराज हिसत करीत म्हणाले - वाह! तग आता पर्यंत आपण हे अधर का नव्ही कार्यावलीत तुम्ही हिशाब मागितला? या हिशाबात वाढिल तर पक्ष खप्याल राव देम म्हणजे सवूण दहा रुपये आज सत्पर दहा रुपये माझ जमा करा पाहू मी गावच्या वसूली करतो पांच मोरशन पैस जमा करावे हे गावात लहान पोरा पासून सर्वांना माहित आहे त्यामुळे आपण आपले चार रुपये त्यातून काढून घ्या व सहा रुपये भाड्या देवात टाका! म्हणजे काम झालं!

तलाठ्याने कोलणी "कृतच ज्योतिषी सभा हादरला त्याचं विचार केला की जर का जास्त वेळ जाता इथे घालवत बसलो तर जाणली कोण कोणारी संकट समोर येतील कोण जाणें त्याने चुपचाप सहा रुपये त्याला दिले व झटबात तेथून पसार झाला

आपली वेवळे
कोणार्क
चंद्रभागा नदीचा जिणे समुद्राशी संघर्ष होतो तेथेच एक सुगंधी वेवळ बांधलेले आहे. ते वेवळ सर्व जंगलात गुपचुप वेवळ आहे. जंगलातील वन्य मत्त सुद्धा येथे जाऊन- रावे की संतुलनाचा पत्ता सांगू शकू. सुद्धा सुपत्ती आश्रय करीत आपला वारस वेवळ थडे घालवता

१३ व्या शतकाच्या सुमारास कॉनिंग राज्यावर राजा नरसिंह वेवळे राज्य हात त्याचा ह्या सुद्धा प्रदेसात ह्या स्वतःचे सूर्य भगवानने वेवळ बांधण्याचा संकल्प घेतला होता व त्या कार्याकरीता बाराहजार शिल्पकारांना बोलावून घेतले

अन्यत्र प्रसिद्ध शिल्पकार व वास्तुशास्त्रज्ञ विष्णू मोहराण यांच्या नेतृत्ववाली वेवळाच्या बांधकामास सुरवात झाली. दूरदूरच्या देशातून मोठमोठ्या संदर दगड इथे आणवण्यात आले. शिल्पज्ञांमध्ये व हात यथान बसण्याच्या उद्देशाने ह्या सर्वोदाचे काम वेवळाच्या आधीच पूर्ण करण्याकरीता शिल्पकार राजावेवळ महान कळ

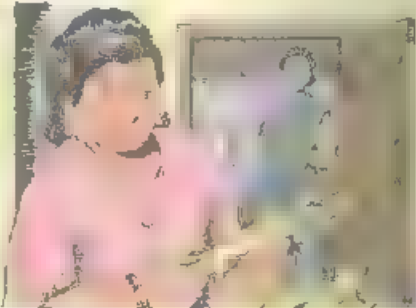

मृग भगवन्नाम्ना ह्या रथ्यान्ना विज्ञा-
मयो मौर्यमौर्या वाकाशह व बांधलेल्या
मोडेपसह ह मंदिर पूर्ण केलें एव
बर्चनर लुपती करीत ह्या देवळाचे
पराधीन प्रसे ह ईशान्य दिक्कट नाह
एकन बांधण्यात आले आहे.

ह्या देवळाचे बांधकाम पूर्ण झाले म्हणजे
करा २६। नि इतर कमी प्रमाण दिवान
वर्षाचे सर्व शिल्पकाम बांधणीत
होते ते म्हणून धर्मपादन त्यांना
त्याचे कारण विचारत तेव्हा त्या
बांधणी बांधणीचे ह्या देवळाचा
कळवाचे टाक बराच वेळपास त्या
मूर्तीचा चुक केला आहे हेच कारण
पुढेचे कारण आहे.

धर्मपद शिल्पकार विष्णू महाराज
ह्यांना धर्मपद नावाचा पौडा बांधला
महाराज ह्यांना त्या बांधणी आदेशिले
महाराज गुरु आपल्या विलासाचा
तावपत्र घेवले अभयन करीत बसे
एक दिवस जलेश्वर नावाचा पवित्राचा
महाराजांना आपल्या अंतर्गत
महाराज घेऊन कोणाकडून जावयास
विषय ना.

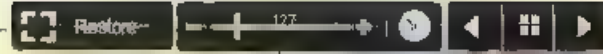
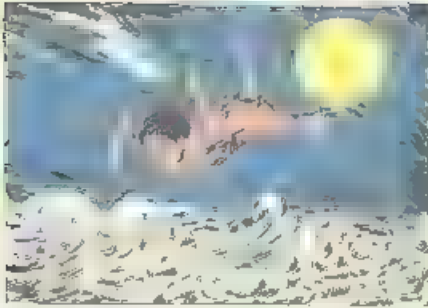
मंदिर बांधण्याकामी जास्त वेळ जाणार
म्हणून राजा आपली सहनशिलता
बालबुल बसला त्यांनी हवे शिल्प-
कारांना बोलावून सगळे विनी की उद्या
पहाटेचर आत भर देवळाचा कळस
बांधून पूर्ण झाला नाही तर सर्व
शिल्पकारांना ठार केले जाईल
धर्मपादने शिबरावर बसून शिल्प-
कारांना सनबावून सांगितले की
देवळाचा कळस कुठे ह्या.

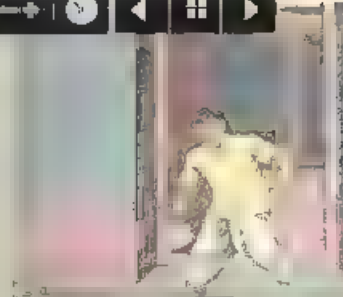
धर्मपाद बालत कोणाकडून राहिलेच
बांधल्या मुलांना बांधले पहावच
महाराज बांधले विष्णू महाराजांचे
धर्मपादला आपल्या मिठांत घेवले
धर्मपादने ते अदभुत शिल्प महाराज
देवळावर हरावले.

धर्मपादच्या साहसाची मूर्तीची मूर्ती
करी विष्णू महाराजांना अतिथय
बोवून बसले तरी मुल कही
शिल्पकार दृष्ट होत त्यांच्या मलात द्वेष
निर्मल झाला ते एकमेकांना मर्ण
मार्गले की जारा मूर्ती शिल्पकारांना
म मर्ण केले नाही एकाच ह्या मर्णता
मर्णताच ह्या आपला आहे ज्ञान तसे
बांधण व ह धर्मपादला आश्वय साटले.

त्याने मनात विचार केला. मी आपण नेहमी कष्टांचे जड देखून निघून गेलो तर, कोणी असा विचार करणार नाही की कळसाचे काम बायण पूर्ण केले तो अध्यागती त्या गोठ्यावर बडला हो पाणिपंचा दिवस होता त्यामुळे समुद्राच्या भरतीच्या जाटा देवळाच्या अंगणात येऊन प्रकट होत्या समुद्राकडे तेथून येऊन समुद्रात उडी द्यायला आल्या प्राणांची काहुती दिमी.

कष्टाची संपत्ती

कित्येक वर्षे लाटली तरीही धर्मपादच्या पावसाचे रविहासत मुळा नान अजरार रानीचे आहे हे मुळ देऊन जाही तरी मुळा त्याच्या धर्मपादच्या धर्मपादचे सुखी हृदय कोटकापाने आज मुळा धर्मपादच्या कोटकाचे पाणी फेकते.

गोवर्धन नावाचा एक मध्यम वर्गातला शेतकरी होता त्याने आपल्या मुलीच्या लग्न खर्चाकरीता स्वतःची दोन एकर जमिन विकली. त्याचे त्याला बहागार रुपये मिळाले ते घेऊन स्थान ते मुरझित वजन धरान टंकल परत त्याच जमीन त्याच्या एका मातेवाईकाने त्याला मेये ठवतांना पाहिले व जरावेळाने गोवर्धन-दास बाहेर गेलला व त्याची नदयको परतकारी बाहेर हे पाहून त्याने ती संपत्ती चोरली व ती तेथून पळून गेली.

वरातून बाहेर पडण्यापूर्वी त्याने चोरलेले पैसे एका जुन्या सामानाच्या मात ठेऊन माळ्यावर टाकून दिले.

सामानाच्या मुलाने मंगलनाथने आपल्या वडीलाना माळ्यावर काहीतरी टाकत असताना पाहिले होते त्यामुळे त्याने वडिल बाहेर जाताना माळ्यावरून तो वस्तू खाली काढली व वंगरव्यात लपवून त्याचे चारपाज टांगट मिळ होते त्याला शेतावयास ती निघाली. स्वस्थान जात असताना मंगलनाथ मोठ्या आनंदाने भुजगुणव उक्ता भारीत गेला त्यामुळे त्याच्या जिव्यातून ती पैसांची घेरी खाली पडली परंतु त्याला कळल-मुखा नाही मोठ्या नेळान त्या गावच्या साबकाराची गाडी त्या रस्त्याने जात असताना साबकारला रस्त्यात पडलेली ती पंकी दिसली त्याला सबा आली की घेला

कोणार्कच्या मुख्य प्रवेश द्वाराजवळच्या भितीवर कोरकाम केलेल्या मुली वप्रतिम ठावून जाता चंद्रबायण नदी म देऊल त्यामधे बरेच अंतर आहे तरीही ह्या देवळामुळे बाब मुळा जलयुत मात व मंगीर असे मातावरण विराम मातेले दिसते.

कष्टाची संपत्ती सामानाच्या कठी निघाली

पेशाने झालेली बसाली परंतु त्याने ती उचलून घेतली पण उघडून पाहिली नाही कारण ज्याची हुरपळी ती शोषण वग आला आणि आपल्याला पाहिल तर त्या भिन्नो नो न शोषणा निघाला

सावकार जेव्हा हुकूमनात पोलीसना, तेव्हा तो त्या घेऊन शोषण अजिबात विसरून गेला काही वेळाने त्याने शोषण परंतु सामानात त्याचा ती घेऊन काही सापडली नाही

परंतु असे घडले तेव्हा सावकाराचा नोकर सामान उतरवून घेत होता तेव्हा त्याला सामानांमध्ये ती घेऊन दिसली त्याने भरकन ती आपल्या शोषणाच्या सोप्यात कोबली व काम संपताच तेव्हा पोषारा

केला. घरी घेताच त्याने ती उचलून पाहिली व त्यात बरीच संपत्ती मिळून त्याची व बायकोची तर बायको शेतकी ती त्याला म्हणाली— वहीत संपत्ती कां जर लांकडां समजले की आपण काढू इतके घारे घेत आहे तर नक्कीच ते आपल्या घरात घेतल्याशिवाय रहाणार नाही व नक्कीच पुन्हा हे चीकन नेण्याचे काम घाडस करेल त्यामुळे आपण आपाच आपण आपल्या मागील दारी पुढून ठेवू

दोघ नवरात्राचो घेऊन लपविले व तो त्या वेळी सहा खणत होते. तेव्हा त्याच राजांना जानकीराम ह्याने लपून पाहिले त्याला वाटले त्या घेऊन किमती वस्तू असली व तेव्हा सावकार व त्याची बायको ते घेत लपवून घरात परत आली व त्यांना ते लपवून वहीत जानकीरामने लपून लपून भितीवरून त्यांच्या परसत वहीत मारला व जेथे ती घेऊन पुढून ठेवली ते ते ते वखतून काढून सो पडल विसरिले व ते घाळून स्वतःच्या घरात आला

त्यावेळी मध्यरात्र उलटली होती व एक चोर तेमका जावकीरामच्या घरात चोरणे करण्याच्या बंधनाने आला होता त्याने जानकीरामने काहीतरी वस्तू गजान्याच्या कडून घेऊन आणताना पाहिली दाराचे त्याला वाटले की, जानकीराम मृदा

जानकीराम

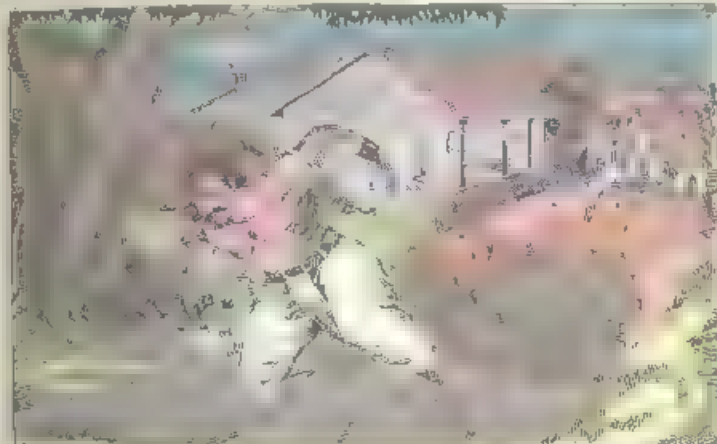
अपल्या सारखाच एक चोर असावा त्यामुळे त्याने मनात विचार केला की त्याच्या चोरलेल्या माला तील हिंसा मागावा ह्या हेतूने तो समोर आला. जानकीरामने चोरला पाहिले व तो ओरात किचाळणार तेव्हाच त्याच्या लक्षात आले की, आपल्या हातात चोरून आणलेले सामान आहे तेव्हा त्याने ती घेऊन दाराबाहेरच टाकली व तो चावत घरात आला व त्याने दार लावून टाकले

चोर आपल्या नशिवावर अत्यंत खुश झाला त्याने ती घेऊन घेतली व दुर्दैवाने एक दोन कुर्ची भुक्क त्याच्या पाठीमागं लागली त्यामुळे भाजूबाजूचे लोक उठून बाहेर आले त्यांनी ती माणसे बाहेर आलेली व करिता ते त्याच्याजवळ बेलें

पाहिली व चावतून घेऊन एतत्या कडेला टाकून तो पळून गेला

त्या गावात एक ज्योतिषी ख्यात होता अगदी पहाटे नशीवरून स्नान करून पश्चिम घेत होता त्याच्या एतत्याकडेला पडलली घेऊन दिसली, ज्योतिषाने ती घेऊन उचलून घेतली व त्यात पैसे आहेत हे पाहून तो अत्यंत आनंदीत झाला घरात पोहचला नाही तोच त्याला आपल्या घरात काही गावकरी वसलेले दिसले ते लोक

कन्याचा मूळने विचारण्यास आलेले होते ज्योतिषाने त्यांना पहाताच ती पेशाची घेऊन उचलून घेतली व तेथेच टाकून दिली व त्या लोकांची विचाररपुस करण्या- करिता ते त्याच्याजवळ बेलें

ज्योतिषाची बायको बाहेरपावळाने घाटावर बसून घुमपास निघाली. तिने सोपळघावर मळलेले उपरणे पाहिले व तीस ते उचलून वाढलीस टाकल.

ज्योतिषाची बायको जेव्हा नदीच्या घाटावर पोहोचली त्यावेळी नेमकी तिची भेद्रिण म्हणजे गावघने दासची बायको तिथे घुमणे घुमपास आलली तिला दिसली. थोडा-वेळे दौर्बांनी गप्पा मारल्या नंतर त्यांनी कपडे घुतल व चुकून दोघींनी घुतलेले कपडे एकमेकांच्या वाढल्यात घातले. कारण दोन विजसापूर्वीस दोघींनी बाजारातून एकसारक्या रंगाच्या वाढल्या विकत घेतल्या होत्या त्या-मुळे त्यांना वाढल्या बदललेले समजले नाही. मोठेवनेदासनी बायको घरी आधी व गामीलदारी जाऊन ती कपडे वाढत घाल लागली तेव्हा तिला वाढलीच्या तळाशां एरु पैकी आढळली विने अत्यंत आश्चर्याने ती उचलून पाहिली व त्यात इतके समवे पाहून हर्षनादाने गुणगुण लागली तितक्यात

गावघनेदास गालदारी घेत बायको व विवाह करिता आले थकलेले होते. म. व. ड. म. वाढी मांड्या इतके थकलेले होते की ते नदीच्या तीरावर त्यांनी आराम घ्यावा लागला. त्यांनी पंजाची थंडी पाहिली व तिला म्हणल-
अग, तू ह्याला कशासाठी होत घेतलास?
मी तर तासभर हे थांबत आहे. अम म्हणून त्याने ते स्वतःच्या हाताने घेतले. मोठेवनेदासच्या बायकोला व समजना की, हि पैकी आपल्या बायकोने कधी कधी बायली काय घेईल? पण तिने विचार केला की, बहुदा चुकून कायदाबरोबर आपण घेऊन गेलो असू पण न. बायल हरवली नाही.

शेवट काही कां होईना मोठेवनेदासने हातलेले रंगवे कशांना कशा त. हेत त्याला पाहून मिळाले व त्यामुळे त्याच्या मुडीचे रंगून निविन्ध पार पडले.

देने गुन्हा विचारवड घेत आणि म्हणाले
हे देवापिदेवा मदर पयताची रवी
कधी काय हाणार? तं पयत तं जागचा
हातल दावील नाही
तेव्हा १९५०त जेव्हा गाळा जाऊ केली
ती जात पयताला पयत कीरसागरात
हाताचे ते देवाच बाई आहे तेव्हा याने
विगड करु नये शपनागाने, विष्णूने
आजा केली होती त्या इभाण मदर पयत
कीरसागरात तऊन टाकला
देवांनी पयता यिलेनी केली की हा
पयत घारण करणाची शक्ति अमल
असा कोणते तरी हवा तेव्हा विष्णूने
कमलप घऊन आरल्या पाटावर मदरपयत
घारण केली
अशा तरेने अने पयत जात पयत
रवीची शोरी एवडी माही व बळकर कोटून
मिळणार? तेव्हा बायकांनी दारे हाण्हाचे
भाग्य केल आणि तेव व शानव कीरसागराचे
मथन करु लागले देवांनी बायकांचा
मोहाव रवी बाजू घारणाका आग्रह केला
पण शासक त्या सोप्टीस कबूल झाले नाहीत
हे म्हणजे आम्ही बायकांची शोपटी
घरणार का? छे! छे! आम्ही ते नाही
ऐकणार आम्हीच तोडाकडची बाजू
घरणार. जेव्हा लम्हेने अतिस्पष्टेच्या
भावनेने राजांसाठी हट्ट घऊन शोपटीकरची
बाजू घरायला तेवांना सांगितले व
तोडाकडची बाजू स्वतः खरली व ते
शेपू लागले

समुद्रमंथन सुरू झाले. शिवकीर्णा
जिंकानून वाफा व ज्वाळा येऊ लागल्या
आणि राक्षस फार घातकून गेले. देव
देखील पावकून गेले परंतु त्यांना तिला का
वास झाला नाही. तरी देव शानवानो
जणा तन्हेनं बरान काळ समुद्रमंथन केन
परंतु क्षीरसागरातून अमृत मिघाले नाही
उकत हलाहल विष मिघाले आणि ते देवाने
पानीबाबूका वसरू लागले. ते पाहून
सर्वांनी शोचही बळाला

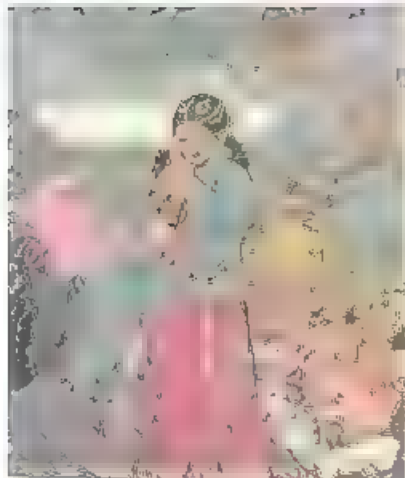
हे पाहून देवदानव दोघेही मयभीत झाले
कोणत्या काय करावे चुनेना सर्व कैलास
लोकांकडे घाबले आणि सदाशोवाला
साष्टांग नमस्कार करून प्रार्थना करू

जागले-“हे देवाधिदेवा महादेवा! हे
हलाहल त्रिलोकाला भस्म करील की काय
अशी सोती वाटू लागली आहे. तेव्हा या
त्रिलोकाने रक्षण का तुम या त्रिलोकाचा
स्वामी बनी आहूत तुझे तेज पाहून देव
क्षेम महादेव स्वतः विष्णूदेखील आज्ञाय
वकित होत आहे.”

त्रिलोकात हाहाकार उडून गळला
पाहून सदाशिवाने हृदय डबिते झाले आणि
ते पार्वतीला म्हणाला-“पाहिजेत, बांभो
सर्वांनी घिटून समुद्रमंथन केले आणि
हलाहल विष त्यातून निघाले. आता हे
महादेव प्रार्थन करून घ्यावेत त्यानं असय
दान देणे आपलं कर्तव्य आहे. म्हणून मी हे
हलाहल विष पिऊन टाकणार आहे जगात
रक्षण आपण केले पाहिजे. ह्याला दुसरा
उपाय नाही

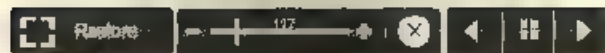
शंकर म्हणाला त्याला पार्वतीने
हलाहल पिऊन घ्यावेत 'हलाहल' विष
अंते हलाहल विष एकच करून ते
आपल्या कंठात ठेवले परंतु शंकरावर
देखील वियाबा परिणाम झाला का
हादना त्या जाल्या'दिवस सहेला नहान
त्याचा कंठ काळानिळा झाला. तेव्हा
पाहून त्याचे नावच भिळकंठ पडले आणि
तेच त्याचे एक नामभूषण ही जाळसले
जाऊ लागले

त्यानंतर देवादानवानी फुहां खोरसा-
गराचे प्रथम धुरू केले तैव्यू सर्वांत आषा
कामधेनु उत्पन्न झाली तिला म्हूरी मुनी
धंऊगेले. त्यानंतर उषेभक्ता भावाचा
एक शंढरा घोडा निघाला बलीनभ नंतर
इंद्राचा ह्याचा जोड घोड्यास सांगितले.

नक्षत्र क्षीरसागरात्पूतं प्रेषयन्तं नावाया
चौरं दातुं असंल्लङ्घ्यं एकं पादराजं हतं
निघात्वा, त्याज्या पाठोपाठं क्षीरसागरात्पूतं
अनूक्तं पारिजातकं च जम्बरा निघात्वा
आग्निं स्थानतश्च लक्ष्मीं निघात्वा तिनं स्वतः
विष्णुकां वरसे. लक्ष्मीं वरोचद क्षीरसाग-
रात्पूतं चक्रं निघात्वा वां सप्तान्तरे स्मृतं
पञ्चमन्त्रो भूतान् कलेशं वक्रुन् वीक्षते आका

परंतु तो कच्छा राक्षसान् रमला
घेतका आणि दूर पळून गेलेन अमात्याः।
आपसात भारमारी करून लागले तद्दश
विष्णूकडं जाऊन म्हणाले देवाधिदेव
तुझ्या मन्त्रश्रेष्ठाने आम्हां समझवले
कच्छ आणि अमून काडले पण राक्षसांनी
ते पळवून नेले आम्हां नेव्हा विष्णु त्यांचे
सांगिते करून देणाऱ्या- मी काहीतरी
धवता केल्या तुम्हाला ते स्वतः

दुसऱ्या क्षणाचा विधान मागृतोस रूप
लेवळ आणि राखस होणे तिकड वला
तिका पाहून सर्व राखस अमनची गंध
पार विसरून गेले आणि नव्या जशी
बाजूला पोतका करून जे राहून व्याख्या
कडून त्याच्या भाड्याचे कारण विसरून
घडून मोहिनी झुगाली- 'मी कायने न
मुगडाला माय असेच तर मी सर्वांना ने
बांदून देईन' राखसांना होकार दिवा

मोहिनीने देवामुरांगा नरनिरहला
पंक्तीत बघायला सांगितल अर्थि पत्नीनासो
देवांच्या पंक्तीत असुत शायला सुवात
केली दाक्षसांनी मोहिनीला ती वंगल न
करव्यास होकार दिला हुता म्हणत व्य सो
अन्दाय वाटला तरी ते काहि शक्ति
नाहीन सर्व देवाचे असुतपान शान्दावन
जिण्णुन आपल मर्तिथ ह्य गटल
शकशला वण्णुन मोहिनी रूप वकल

१. १९८० का कानून ३४०, अनुसूचित जातों
 को १९८० के अध्याय ३ का प्रावधानों के
 माध्यम से उन्हें विद्यालयों में प्रवेश देने
 के विचारों को प्रोत्साहित करने के लिए
 की व अवसर प्राप्त होने पर उन्हें
 शिक्षित रूप से प्राप्त करने के लिए
 २. १९८० के अध्याय ३४० के अंतर्गत
 प्रावधानों के माध्यम से उन्हें प्रवेश देने

गङ्गासागरा मोहिनी कण्ठ्यामासी यो जे
रूप धारण वरुन हुने शुक्ल दैवीक द्वाख
विता ' अम म्हाणन विष्णू ब्रह्म ज्ञाना
जाणि धोउपावेत्तान चउ खल्लन अमनन्त्या
मोहितो रूप व्रकट ज्ञाना

मार्गनिष्ठं ते सुदर रूपं धूम्रं शंकर-
ज्योतीः पर्यवर्ति व त्वां वं गण आहूतं है
त्रिमूर्तिं गच्छा अपि मार्गनिष्ठ्या पातोपाय-
वात् नृगला परंतु जगत् तौ विष्णुः
माया असंन्यात् शंकराच्या कक्षात भाजे
तंदां विष्णून् परमेश्वरा आत्मानिष्ठवो
प्रवामा संली

स्यात्तर शंकर विष्णुत्रा निरोप वेदम
पार्वतीभट्ट केलास लोकी परलला

प्राचीन काळी अयोध्याचा बाहु नावाचा
राजा गव्य करीत असत त्याच्या राज्यवर
हैहयवंश राजाने स्वारी करून त्याला
हाकलवून त्याचे बाहु आपल्या दोघां
वायकांन घेऊन जंगलात राहू लागला.

जंगलगत बाहुनी एक बायको गरोवर
बसताच बाहु मरव पावला. तेव्हा त्याची
गरोवर बायको सती जाण्यास तयार होऊन
त्याच्या वितेजवळ आली तेव्हा और्वी
नामक एका मुनीने पुढे येऊन तिच्या
बागितले- 'भुकी ! तुम्हा एक मुलगा
होणार आहे. तु सहायन करून कसे
चावल ?

मृत्युन दिले सहगमन कोळे नाही पैजां
सिन्हा सवतीनी नकळत तिसा विष दिले
परंतु तिला मरुणा झाला अ त्याच्या
बरोबर मित्र पण बाहेर आले मृत्युन त्याचे
नाम सगर (विषासह) पडले. सगर एक
मोठा ब्रह्मर्षी राजा झाला आणि जीर्ण

श्रुधींच्या कृपेनं न्याते अख्येध यज्ञ पाण
केला

सगर राजाला सुमती व कैशनी
मावाच्या दोन राव्या होत्या परंतु त्याला
मुलबाल नव्हते म्हणून तो राजधानी बाहेर
जंगलात जाऊन इथी मनीना भेटला

मौलीं मुनी त्याला म्हणाला— "तुला तुला
अपत्ययोग आहे परंतु तुला आपल्या दोघा
रचणावा बराबरा घेऊन जाऊन कॅलास
पर्वतावर तपश्चर्या करावी जमेल. सगराने
त्याप्रमाणे तपश्चर्या केली. शंकराने प्रसन्न
होऊन त्याला पुत्रप्राप्तीचा वर दिला व
तुला दोन बालेगं होतील असे सांगितले

सगर राजधानीत परतल्यावर त्याच्या दोघा राण्यांना यथासंपत्ती एकैक भूला ज्ञाना, त्याचे नांव असमञ्जस होते श्रीवां मुनी म्हणाले 'सुमतीक्षा जी भुसगा हास्यां आहे त्याच्यात खरोखरी साठ हजार मुले आहेत

म्हणून त्या मुलाचे साठ हज्जार तुकडे
करून ते निरनिराळ्या मंडव्यात ठेवण्यात

आले आणि साठ हजार बुला - न
 नैशिनोचा मुलगा असमजस रावा एव
 काये राजाका असमजस व राजा असमज
 हरी, ती लहान बोट भागसांना असमज
 नरीत फेंकून देई राजा राजाका असमज
 मानाये घेतल गेली असमज रावा असमज
 असमजसला राजधानी बाहेर रावा असमज
 लाचल

पद्मानंद राजाने पुन्हा अवसर यत्न करण्याचे ठरविले. त्याने यशस्वी असे सैद्धांतिक व व्याख्या दक्षणासाठी आपल्या साठ हजार भुखंड पाठविले. तो अनेक एकां भागी एकाएकी जडवून माला तो कोठे गेला ह्याचा भुलांनी त्याच शोध केला. पण तो कोठे दिसला नाही. सैद्धांतिक भुलांनी परत घेऊन शहर राजांच्या ते जलमान सांगितले. तेव्हा राजाने आपल्या भुलांना पुन्हा संपून अनेक कोठे तपासून काही बुडकून काढायला सांगितले. त्या कामगोरीवर सर्व भुले निघाली. त्यांना साष्टांग नमस्कार केला.

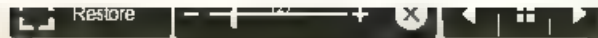
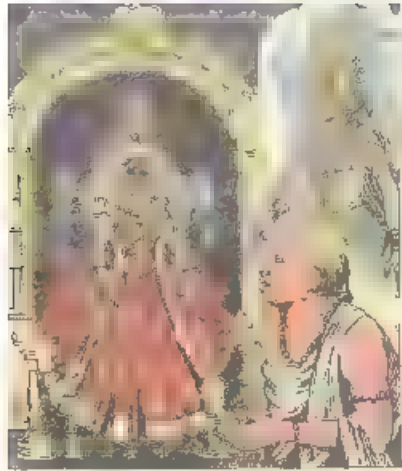
देवीचे अलंकार

नागवर् एक खंडगांध होते रया गांवात
एक देवीचे देऊळ होते नागवर्गावाला
त वनच एक केदावपुर नावाचे माळ होते
मेशाल जमिनडागत देवीच्या उत्सवात
मूर्तीला घालण्याकरीता नय, माळ नदरी
जाण्ट्या अशे वनेक प्रकारचे दारिने
घडविल रयावेळोपासून देवीची श्रावणा
सुख व आकर्षक दिवू लागली ते दारिने
कोणी घोकून नेऊ नवते म्हणून त्या
दागण्याची प्रवादाची देवळाचा पुजारी
शिंदारीस हाच्यावर सोपविण्यात काली
शिंदारगर्ची बायको एक खबरची हड्डी व
भायल्या होती तीस कोणतीही गोष्ट
सांगली व त्याने बाणली नाही तर ती
आकाशापासून एक करील असे

इकोन्या भुलीला रागिने कहविले
अस कथा बातमी जेव्हा तिला सभजनी
तला तिवरा भाषा गावणवर पडली

रोडक्या रोज नवीन दर्शान घालते असं
विष्णू वादू कागलें रेंवा कारणास्तव ती
पतींका रोज भास देऊ. कागली बीं देवीचे
भागिने काकून त्याने आपल्याका आणून घावे
आपल्या पतीचे मोलणें ऐकून शिवराम
उभा होदकून गेला नित्या झिचल गिन
म्हणाला— "अग, तुला काय बेडबोड लागलें
नाही ना! एखाद्या साध्या बाईने देवीचे
अलंकार घालणें म्हणज महत्पात्र जाहे
त्यामुळेही तुला दर्शान घालावेसेच वाटतें
तु पाहोश दम बर बीं गलेच दागिलें तुला
धडबीन "

परंतु त्याच्या नायकोला ते म्हणणे पटक
ताहो, ती उलट त्यालाच अपकांक्षीच्या
धुरात म्हाणी- हे बवा, आज रात्री अर
कां ऐंथिने दागिने काढून तुम्ही घसा आणून
दिले नाहीत तर उद्या पहाटांच्या बांद
आल्या परमदास कटिबन्धना सा

माझं उरकले पंत तुम्हाला पहायला लागत
निवृत्तपण्य मनात आले की अचारी
भायला म्हणते ते नकरीच कळत दासवले
म्हणून तो पावकून येठा तो त्याच रात्री
देवीच्या देवळात गला ते देवीच्या मुर्ती
समोर हात जोडून प्रार्थना करीत देवीला
म्हणाला-“हे, कालीमाते ! तुला तर
माझ्या बायकोचा हट्टो भाडकुंडळ स्वरभाव
माहित आहे तिची समजूत घालून घी हे
अस दागिन सवळ्या सर्व पणत तुला आणून
वेडेन मो वोर अपराध कराव आहे तरी
मुढा मुडी प्रार्थना करीना की मी कधीत
असलल्या चुकीच्या कर्पाविगीता मला एक
वार क्षमा कर असे म्हणत त्यान देवीच्या

मुनीवरचे सर्व दागिने काढले व एका
फडक्यात बांधून घेतले.

शिवरामने देवळातून बाहेर पडत
होता तेव्हा कालीदेवीची पुसरी एक भाव
देवी तिका भेटायला आली तिने शिवरामची
सर्व कर्मा पाहिली तिन काही बोळ
विचारले- हा कुण तर तूज सव दागिन
काढत घेऊन जात आत ते पाहून मुढा
अशी पाप्य का प्रमली आहे ? असका
रहित मुझ्या मुर्तीला सोमा येणार नाही
त्या करीता तू त्या पुढाऱ्याला सांगला घडा दे
त्यावर काढीमाता किमत करीत म्हणाला-

‘हा शिवराम माझा भक्त आहे, त्याने असा
नमन दिल आहे की तो पाहून दागिन भक्त
पण देईल मी त्याच्या बायकोला वार
दिवसात अक्की दिला आहे जर का वार
दिवसात तिने मला माझ दागिन परत केले
नाहीत तर ती कोणे मुद्दत मरून जाईल
सोन्याचे दागिन फडक्यात बांधून घेतून
आले असतांना शिवरामने त्याचे शवरच
बोळले ऐकले, व ती भीलून धावत बायला
व देवीच्या मुर्तीकडे एकरूप पडत उभा
राहिला परंतु त्यापुढ चाला काही एक
पाळ नाही त्यामळे शिवरामच्या घसात
एक शक्त आली

शिवरामने सावघमिरीन देवळाच्या
बायला कुलूप लावले व दागिन घेतून धरी

आला, आणि सारे दागिन आपल्या
बायकोच्या हातात देऊन भोवळा आला.
दागिने पाहून तिचा आनंद अगणाय भावे
नामा हाळा स्वाक्षणी तिने सारे देवीचे
अलंकार अगावर घातले

शिवरामने आपल्या बायकोकडे रागात
पडित आणि देवीचा झालेला चाललाप
त्रिला ऐकवळा तेव्हा रमाबाईने चिबीने
नयन्याकडे पाहिलेव त्याना म्हणाली-‘तुम्ही
तर भिने काहीत म्हणून कुम्ही ह्या
हजेने भयकुल झाला माहात व रागिन
परत भगता आहीत पण काही साले तरी
मी हे दागिने काढून देणार नाही’

देवी माते माझी बायला का चार्चिणे
आता तुझाच हातत पाहे अस म्हणत
त्यात नमोमन देवाची प्रार्थना केली

तीन दिवस पुढेले तरी पुढा रमाबाईने
अगावरचे दागिने काढले नाहीत, शिव
रामला देवीच्या बोलण्यावर विश्वास होता
तो वाढकून गला

बरोबर त्याच विवशी रमाबाई अगावरचे
दागिन न काढता ओपी सेली बरोबर
अव्यंगशान्तनर जिवामाचरा पुरान एक
वार इयला रमाबाई गाह आपले प्रमलीना
जोगन अस राहिल्या अगावरचे दागिन
अलगत काढले नंतर त त व त्याच्यात
दागिन देवाच्या देव हाकडे लेंधून गला

जोगनी याजना हाती को ह्या गित्यां
सावन देवीचे दागिन काढत त्याचे व पडून
जावे परंतु ती तेव्हा देवळातली तेचदा
तेव्हा पाहातो तो काय देवळाचे वार लपकेन
होते ते पाहून त्याला आश्चर्य बाटले त्याला
वाटले की आपल्या आधीच कोणीतरी
देवळात शिरून दागिन चोळत घेतून गेल
असावे, तो देवळात घुमला पहातो तो
काय देवीच्या अगावरचे एकही दागिना आढ-
ळला नाही त्याने विचार केला की काय तर
आपल्या आधी काय होत व दागिन
घेतून गेला असत कुणा पुढा त्याच्या
मोलीने आपल्या घरा देवाला देल मावेत
अस काढून मी तिजक हाकल पण ते पाहता

बायला

बायला

५१

५०

त्याच वेळी दुसरा चोर रागिन्यांच्या आशेन देवळात येत होवा. तो रागासंगले त्याला म्हणाला-“अरे कुठो तू माझ्या आधी येऊन देवांचे दारिज चोखले नेत होतास काय? असे म्हणत त्याने त्याच्या शेक्यावर हातातील काठीचा प्रहार केला.

दुसऱ्या चोरांनी तेव्हाच ताडले होते त्यामुळे त्याने पुसत्याच्या शेक्यावर प्रहार केला व दोघे नेबुड होऊन वेडीच्या दारापाशी कोसळले. पहाटे रमाबाईला अचानक जाग आली व आपल्या अयाच रागुनी रागिना असल्या पाहून विचळून जाऊनही तिने तब्याला मदत देऊन उठवून तब्याला चप घातल्या व उठून सरळ देवाच्या देवळाकडे धावत मुक्ता नथू दोन चोरांना काठीड्या सन दबावून घेऊन पाहून दोन काय प्रकार घडला असावा हे जाणले.

शिवरायाने काठीड्यांनी अचानक बाहेर काढले व तो एक एक करून देवाच्या घाले जागला नितक्यात त्याची पत्नी रमाबाई तब घऊन पोहोचली. पत्नीला पाहून शिव-

राय म्हणाला-“जग ते पहातस ना’ देवीनेच सांगितले होते की पौन्या दिवशी जर रागिने परत आणत नाहीस तर तुमही बायका हाक फुटून मरून जाईल ही गॅण्ट मी स्वतः माझ्या ज्ञानाने एकली होती परंतु तो सगळा एक अय आहे म्हणून तू माझा निरनकार बाल लायलीस.

तेव्हा रमाबाईने देवीला पाहून वमरकार घालता व म्हणाली-“आई ती एक मुल बाई आहे तुमचा अकत असल्या भड्या गोष्टी प्राधान्य घेऊन माझ प्राण वाचविलस आता त्या क्षणापासून मी मुद्धा मुन्नी मनी भाव देवा करून तुम्ही मकरी करून.

दाननर शास्त्राचे पधारकरी तब घऊन पोहोचला व तेव्हाच झोडवत यंत असल्या त्या दागही चोरांना त्यांनी पकडून व न्यायाघराकडे खचित नेले.

त्या गोष्टीसुद्धा रमाबाईने आपला हट्टी स्वभाव व भांडकूट पणा मांडून दिला व तीन आल्या तब घाचे म्हणणे एकून देवीच्या अकितन लोन होऊन राहिला.

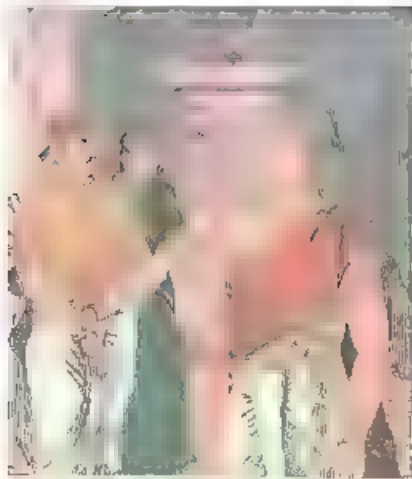
चाणक्याची गोष्ट

प्राचिन काळात चणक नावाचा गावान चण नाकाचा एक ब्राह्मण रहण होता तो जैन धर्माचा भक्ता होता. त्याच्या पत्नीचे नाव चणकदरी होते त्यांना एक मुलगा होता हाच चाणक्य नावाने इतिहासात प्रसिद्ध पावला.

चाणक्यन इतर मुलांसारखा साधारण जन्म घेताला तरी त्याला जन्मतच सव दात होते क्षत्रियधर्माचा ब्राह्मणाला रागिनातुळ की जन्मतच दात घऊन पणारा व्यक्ति राडा वनते परंतु चाणक्यचे वाईड शौनिक इच्छेसाठी परलोकचीच जास्त काळजी करीत असत त्यामुळे त्यांनी आपल्या मनात मार दात काढून टाकले की आपल्या मुलाला शौनिक मुल उचित नाही त्या पतननर भूमींनी आपली भविष्य वाणी रागिनात की चणक्य पालक रूपाने राखक स्वभाव ठेले.

चाणक्यन सर्वकाराविरोधा अत्यंत कला उपरर जाया वनर त्यान एका रागिना ब्राह्मणाच्या घाली घडवून जन्म केले एकदा चाणक्यची पत्नीने चाणक्याला तब भावाच्या लग्नाविषयकाने आगला प्राहेरी शंकी असतांना तिच्या हात ठेवतमोठ्या बहिणीरी वेध जाया होत्या त्या शक्तीचे घाली मोठेहातवा तूट्याकर कापला होत सवे सुखीपणाने होत त्यामुळे त्या सर्व बायकांनी चाणक्याच्या बायकांची भरीव म्हणत श्रुप बघवूनना केली या अपमानांनी ती घरी निघून गेली. आपल्या बायकांची शयनस्थि अवस्था पाहून चाणक्य फन कमावण्याच्या हेतून घराबाहेर पडला.

चाणक्याला माहित होते की, पाटलीपुत्रचा राजा नंद ब्राह्मणांचा श्रुप कातर करतो. म्हणून तो पाटलीपुत्रला बाळा व राज-दरबारात पाऊन एका रिकम्या बासनावर

बसला ते जासन राजा मंवे होते
 होड्यावेळाने नंद व त्याचा मुलगा तेथे
 वेळाने पोहोचले तेव्हा दरबारातील एका
 अधिकृत चाणक्यकरीता दुसरे एक जासन
 जाणवत त्याला वर्षे अगण्यास सांगितले परंतु
 तरी नई चाणक्य मृत्यु होऊनला नाही
 टाकत त्याने आपले कमंडलू दुसऱ्या एका
 वामन व ठवले एकावर काठी ठेवली व
 निसरीत राजा काढून ठेवली चौथ्यावर
 यज्ञापासून काढून ठेवले त्याचे कारण त्या
 सेविकेने मृत्यु झाले नाही तिने चाणक्यला
 नाथा व राजे राजदरबारातून हाकल
 वून लोकां त्याने तेव्हा प्रतिज्ञा केली की,
 मदददान निर्मूलन करत तेव्हाचा नाथाचा

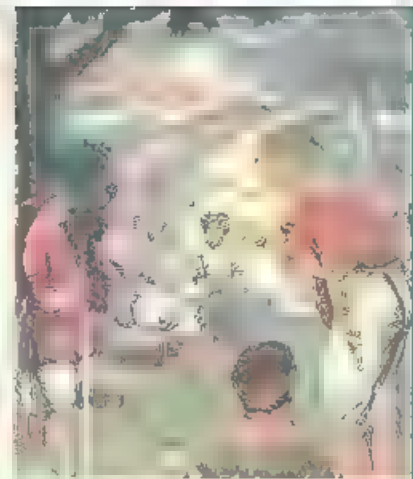
चाणक्य चाणक्यला प्रथमपासूनच माझीस
 होणे की आपण कोणत्या तरे मोठे माण-
 साच्या सहाय्याने राज्यकारभार करू. तेव्हा
 ती प्रतिनिधीच्या रूपाने राजाबनव्यास चौथ्या
 कोण जाहे असा माणसाच्या सोबात निघाला.
 तो भटकत और पाठशाळा लोकोच्या गावात
 आला की ज लोक राजाचे वार पाठलात
 चाणक्यला समजले की गावच्या पाठलाकी
 मुलगा गर्भवती आहे व तीला सूर्याला
 पिण्याचे डोहाळ लागत आहेत

चाणक्याने गावच्या पाठलाका जाऊन
 सांगितले की, तुमच्या मुलीच्या गर्भातून
 जन्मणारे मुल मला सांगठण्यास वेळ बसला
 तर मी तिचे डोहाळे पुरवू शकतो ही
 अट घाटीत व त्याच्या बाबकोने मान्य केली
 चाणक्याने एक झोपडी बांधवली व
 त्याच्या छताला एक झराका ठेवली जव्हा
 गान होई तेव्हा चढाची किरणे आत
 पत त्या ठिकाणी एक दुवाचे भांडे ठेवले
 व त्या गर्भवती मुलीला बोलावून आपण
 म्हणजे - हे बंधू तो चंद्र आहे त्याला पिऊन
 टाक तिला जव्हा हे खरेच घाटले तेव्हा
 तिला समजना काय करावे परंतु छतावर
 बसल्या माणस जव्हा तो झोपा हावूळ
 बंद बसलास तेव्हा त्या गर्भवती
 मुलीला आनंद होई की आपण खरेच
 चंद्राला पिऊन टाकले ह्याकारणानेच तिनं

जेंस दिल्ल्या मुल ते नासकरण चंद्रगुप्त
 अत केल गेल

ह्यानंतर चाणक्याने संपत्ती कमालव्याख्या
 इच्छेने देशातून करण्यास आरंभ केला
 त्याला परत गांधी बायला बंधक बंधे
 सोडली त्याने जव्हा गावात पाऊल टाकले
 तेव्हा त्याला बंधक मुले तेथे सेव्हतांना
 दिग्गजी त्याच्यात बदगुप्त मुद्दा हाता ना
 रंजा भारला बाबत होता. इतर मुले
 त्याला राजा मानून त्याचे सांगणे ऐकत
 होती. चाणक्यानी चंद्रगुप्ताला मोठवले
 नव्ही. त्याचे वरेंद्व पाहून त्याला आश्चर्य
 वाटले त्यानी त्याच्या क्षमतीची परिक्षा
 घेण्याकरीता त्याला विचारले की मला
 कोणती तरी वस्तू दाख कर.

चंद्रगुप्ताने शटकात आला केली-“आ
 दूगवर दसणाच्या गाईना हांकत घेऊन या.
 मी दाख केल्या सांगतव्यावर आपल्याला
 कोणी अडाड्याची हुस्मत करणार नाही.”
 चाणक्य अत्यंत दसदशाक त्यानी इतर
 मुलाकड त्याच्या विषयी चौकशी केली तेव्हा
 त्याला समजले की ना मुलगा चंद्रगुप्त आहे
 'वाळ, तू जेव्हा राजा होशिल तेव्हा
 तुला राज्य वाहिने मी! त्याकरीता तू
 माझ्यावरील चरम मी तुला राज्य मिळ-
 वून देता अने मागून चाणक्य चंद्रगुप्ताला
 आपल्या बरोबर घेऊन गेल

चाणक्याने जव्हा मागली कमालली
 होती. त्याने एक सैनिक दळ हकन केलं
 त्याच्या सवतीने त्यात पाटलीपुत्रला घेरल
 परंतु पाटलीपुत्रच्या शक्तिशाली सैन्याने
 चाणक्यच्या सैन्याला सहजतेने मागेहुराज
 केल चाणक्य व चंद्रगुप्त आपापले प्राण
 वाचवून पळून गेल चंद्रक्या सैनिकांनी घांता
 पकडण्याकरीता त्यांचा पाठलाग केला
 चाणक्य व चंद्रगुप्त जेव्हा एका शठपाळाठी
 बऊन पोहोचले तेव्हा त्यांच पाठलाग करीत
 सैनिक अगदी त्यांच्याजवळ गऊन पोहोचले
 तेव्हा चाणक्यानी एक मुलगी केली तेन्वत
 एका मुलीचे सोप घेऊन संपन्नपारखी बसले
 व त्यांनी चंद्रगुप्ताला मरादरान जाण्याची

आज्ञा केली फोडेस्वार जेव्हा चाणक्यच्या जवळ आले तेव्हा त्यांनी चाणक्यला विचारले-“बाबा, तुकडे कोणी पळत माझे होते का?” तेव्हा चाणक्यांनी उलथाकडे बोट करीत चंद्रगुप्तला दाखविले तेव्हा सैनिक ताबडतोब फोडधाकडून काळी उत्तरला व पळवात उत्तरध्याकरीता कपडे बनवू लागला तेव्हा सदस्वात चाणक्य उठू उभा राहिला व सैनिकांची तळवार उचलून त्याने त्यांची मान उडवून टाकली

ह्यानंतर चाणक्य व चंद्रगुप्त त्या सैनिकाच्या मोदगावर स्नान होऊन तेथून पळून गले त्यावेळी चाणक्याने चंद्रगुप्तला विचारले-“त्या सिपायांनी पाण्यात उभ्या

असताना तुम्हाला पाहिले तेव्हा तुम्ही काही करत वाटले

‘मी ताबडतोब असा विचार केला की पळवे कर्तव्य काय हे स्थान गुठळीना टाकू आहे चंद्रगुप्ताने झटक्यात सांगितले

हे उत्तर ऐकताच चाणक्यान असर विचार केला की चंद्रगुप्त शला हार्डन आणि सी त्याचा मूक बनेन तरी सुद्धा चंद्रगुप्त आपला विश्वासपात्र राहिल व चाणक्या आज्ञेचे पाळन करून तितक्यात प्राणको एक सैनिक त्यांचा पाठलाग करीत त्याच्या पाठीमागे बंड लावला चाणक्यान प्रकटीत त्यालाही ठार मारून हावेळी त्याने एका कपड घाणत्या घाणत्याचा रंगे मगून पाठवून दिले व त्याच्या जागी स्वतः उभा राहिला तो त्याला म्हणाला- अरे एक, राजा घोडी लोफावर असतुष्ट साळा लाह व त्यानी त्या सैनिकाचा मुद्दाला स्त्रुन आणायसाठी पाठविले आहे आणि तो पळून गेल्यावर त्याच्याजामी उभा राहिला चंद्रगुप्तला पुन्हा पायथमध्य पाठवून दिले व त्याही सैनिकाला फोडीमारचे ठार करून ते दोघ त्याच्या मोदगावर उभेत निघाले

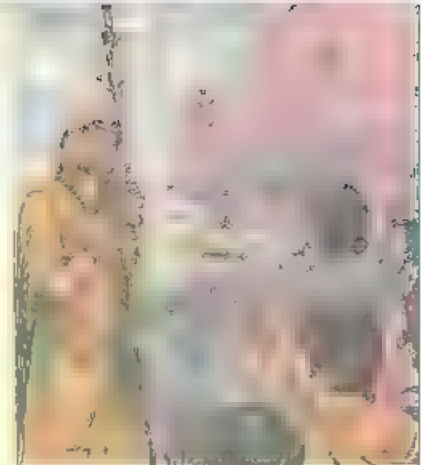
भूकने तडफडन कसे बसे ते सध्याकाल पयले एका गावच्या वंशीपरंत पोहोचले नंतर ते दोघ गावभर पाडी भटकले व विकार करू लागले की कोण आपल्याला

पहचान करील तेव्हा त्याने त्याचे व अचिन ह्या लिंगाचे मावा समस्त बाई स्वयंपाक करून वं पोटीतून बाहेर आण त्या मलावा वन ताकी त्याशिवाय पका नुसले पोर्शन जवळीत हात घातला तेव्हा चाणक्याने हात रोखला व पाहून त्याचा आई त्याचा म्हणाला-‘अरे बाळ हे र काय !’ तेव्हा चाणक्यामाग्या मदमति झाला प्राप्ते वानने ‘

तेव्हा अनेकली बाईच्या मोदगा भय उत्तगर बाहेर पाडलेले पळून जाणवत आढळतचकित झाले त्याने त्या घरात प्रवेश करीत या बाईला विचारले-“बाई, तुझ्या ह्या म्हणण्याचा अर्थ काय ?”

‘बाळ इकडेहून आले मीले पाहिले पणु त्याने सगळी धाळीमध्येच हात बातला व पोळून घेतला त्यामुळे झाले सुद्धा चाणक्य सारखाच मुखपणा केला, आजू-कालच्या नागंवर विजय प्राप्त करून भय त्याने राजधानीला घेरले पाहिले होते बाईने सांगितले

ह्यानंतर चाणक्य चंद्रगुप्तला बरोबर घेऊन हिमवन्त गावाच्या राख्यान जाऊन पाहिलेला ते त्या नगरात राखककराचे कानगा या पदतक राजा बरोबर त्याने एक हुती केली त्या राजकुलीच्या अली चला हाच्या मदराय तिकण्या साज पर्वतकला चाणक्य मदत करेल त्याच्या बदल्याने नद-

राज्य हारला नंतर त्या राज्यातील अर्धा भाग त्याला प्राप्त होईल

त्या त्याच्या समजुतानुसार चाणक्य व पर्वतक दोघांनी मिळून पाटलीपुत्राच्या परी-सरातीला अनेक गावावर विजय मिळविण्यात सुरवात केली परंतु एका नगरावर त्यांना विजय मिळविता येईना तो कसा काबीज करावा ह्यावर काही उपाय न सापडल्या मुळे चाणक्याने निर्दोषी संध्यासाचा वेध घेतला व त्याने नगरात प्रवेश केला त्या नगरात सप्तमातकाचे बंदीर होते तेथील लोकांचा विश्वास होता की, त्या देवळात सात देवी रहातात त्या नगराचे रक्षण करतात, दुष्पनांच्या सारंवार हल्ल्यामुळे

प्रसन्न झालेल्या प्रजेतील लोकांनी त्या बेप-
चारी चाणक्याला विचारले- "स्वामी, ह्या
हत्त्याचा संवत् केव्हा होईल?"

"लोकहो, ह्या हत्त्या असाच चालू राहिल
जोपर्यंत सप्तमातृक हे वेळूळ सोडून जात
नाहीत. सन्याशाच्या झोळ्यावर विस्वास
ठेवून लोकांनी देवळातील देवीच्या भूर्ती
काढून बाहेर आणल्या. ह्यानंतर चंद्रगुप्त व
पर्वतकला चाणक्याचा हेतू समजला त्यावर
त्यांनी आपला हत्त्या करायचे सोडून देण्याचे
नाटक केले व ते परत आज लागले हे सैनिक
निघून जात असल्याचे पाहून नगरपातियांना
अस्वस्थ आनंद झाला. व ते आनंदाने नाचू
आगले. ते पाहून शत्रूसैन्याने अचानक हत्त्या
करण ते नगर हस्तगत केले.

चाणक्याने पाटलीपुत्र नगरावर आक्रमण
केले. ह्या घरात नंदराजा पराभूत झाला व तो
चाणक्याच्या अर्वात झाला. तेव्हा चाणक्याने
नंदला प्राणमुक्त करीत म्हटले- "हे राज्य
सोडून निघून जा. बरोबर तुला तुझ्या दयात
जेवढी मावेल तेवढी संपत्ती घेऊन जा.

चाणक्याच्या आज्ञेनुसार राजा नंद दयात
आपल्या दोन बायका व मुलगी दुर्बारा ह्यांना
बसवून काही क्षमवागिने घेऊन निघाला.
रस्त्यात चंद्रगुप्ताच्या दयात स्वार होऊन येत
असलेला चंद्रगुप्त त्यांना दिसला. चंद्रगुप्तचा
पाहून नंद राजाची मुलगी त्याच्या स्पावर
भुग्न झाली आपल्या मुलीचा मानस जाणून
नंद राजा तिला म्हणाला- "बाळे, जर का
तुला लग्न करावयाचे असेल तर काही
संकट कोसळणार नाही."

आपल्या वडिलांचे बोलणे ऐकल्यावर ती
चडिलांच्या रथातून उतरली व चंद्रगुप्तच्या
दयात जाऊन बसली तेव्हाच चंद्र-
गुप्तच्या रथाच्या वाकाच्या मऊ आवा-
काफट तुटल्या. ह्या अपशकुन आहे असे
चंद्रगुप्तला वाटले व त्याने दुर्बाराचा शिक्कार
करण्याची अंका घेतली. परंतु चाणक्याने
त्याला सांगितले- "बत्ता, ह्या एक शुभ शकुन
आहे. ह्याचा अर्थ असा आहे की, तुझ्या
वंशातील लोक मऊ पितृधर्मपुर्वत राज्य
करतील." (पुढील अंकी समाप्त)

पावसाळ्या रात्रीचा चोर

एके दिवशी बत्ता नगरचा सुल्तान
अमीर ह्याच्याकडे त्या नगराचा
कोठवाल एका तरुण मुलाला एकदून घेऊन
आला व त्याला म्हणाला- "हुजूर, हा एक
अहलबाज चोर आहे. रात्री जेव्हा मुसळ-
धार पाऊस पडत होता तेव्हा ह्या चोरी
करता ना आमच्या हाती सापडला.

अमीरने त्या तरुण मुलाकडे थोडे रागाने
पाहिले व दुसऱ्या क्षणी त्याला मोठे आश्चर्य
वाटू लागले. कारण त्याला पद्माचाच तो
तरुण चोर असावा असे कोणतेच लक्षण
त्याच्याकडे पाहून वाटत नव्हते तो तर
खूप सज्जन वाटत होता.

"काय रे तू काय त्या घरात चोरी
करण्याकरीता घुसला होतास का?"
अमीरने त्या तरुणाला विचारले.

"हो, सरकार!" त्याने जिवयत्तापूर्वक
उत्तर देत म्हटले.

"तर मग तुला माहीत आहे. तुझ्या
अपराधाची कोणती शिक्षा होते. हे दोन्ही
हात कापले जातात." अमीर म्हणाला.

तो तरुण मान डोलावून गप्प राहला.
अमीरला वाटले की, त्या तरुणाला बापण
निर्दोष आहेत. असे सांगणे बरोबर वाटत
नव्हते. तेव्हा तो कोठवालाला म्हणाला-
"ठिक आहे. ह्याला तुरुंगात बंद करून
टाका. उद्या ह्याला शिक्षा देण्यात येईल."

त्या दिवशी रात्री जेव्हा अमीर त्या
तरुणाच्या वाटेने वाहत जात होता, तेव्हा
त्याला मधूर आवाजात कोणीतरी गाय
म्हणत असल्याचे ऐकू आले. त्या
आवाजाच्या रोखाने तो रेल. तेव्हा ज्या
तरुणाला उद्या शिक्षा देण्यात येणार होती
तोच तरुण मधूर आवाजात गायत होता.

अमीर त्याच्या जवळ जात त्याला
म्हणाला- "बरे, माझ्या मनातून वाटत आहे

की, तू चोर नाहीस. उका तुझे हात कापून टाकण्याकरीता तुला वधस्वभाकडे नेण्यास येईल. तेव्हा सर्वजनते समोर मी परत एकदा तुला प्रश्न करेन तेव्हा तू मसे सांग की मी त्या श्रीमंत माणसाच्या घरात चोरी करण्याकरीता नाही तर दुसऱ्या काही कामा करीता गेलो होतो. तेव्हा त्या चुकीची शिक्षा म्हणून एक सहिंगार नुकनवास भोगून तुला सुटका मिलेल.

“सरकार बापला उपकाराचा मी अत्यंत ऋणी आहे.” त्या तरुणाने उत्तर देत म्हटले.

मुलतानाला वाटले की तो तरुण बापल्या शस्त्राचा पान राखेल. नगरवागियाना जेश्ठा समजले की चोराला उधा दण देण्यात येणार

आहे तेव्हा प्रचंड संख्येने सर्वजन वधस्वभापाशी उपस्थित झाले. अमीर व इतर अधिकारी उंचावर बसलेले होते. शिपायांनी त्याला पकडून आणले.

अमीरने मोठ्या आवाजात त्या तरुणाला विचारले—“तू त्या घरात चोरी करण्या करीता गेला नव्हतास काणाला तरी जोळखीच्या माणसाला नेटायला गेला होतास मी म्हणतो ते खरे आहे ना?”

“सरकार, माफ करा माझे कोणतेही जकरीचे काम नव्हते.” त्याने उत्तर दिले.

ते उत्तर ऐकून अमीर संतापला त्याला शिक्षेपासून वृत्त करण्याचा त्याचा सारा खटाटोप ध्येय गेला. त्यामुळे त्याने मनांत असा विचार केला की, हा कोणी एक भूर्ख माणूस नसावा.

“ठिक आहे! ह्याचे दोन्ही हात कापून टाका” अमीरने शिपायांना आज्ञा दिली.

एक शिपायी तळवार घेऊन त्याच्या जवळ आले तितक्यात त्या गावकऱ्यांच्या नदीतून एक तरुणी यावत पळत वधस्वभापाशी आली व त्या शिपायी व त्या तरुणाच्या मध्यमागी येत गंभीर आवाजात बोलू लागली. तुरही पाहिजे तर माझे हात कापावे हा तरुण निरपराधी आहे.

अमीरने त्या शिपायाला दूर जाण्याची आज्ञा केली व त्याच्या डोळ्यात पाणी

मालेगात पोला दिखारले—“तुला खरे काय वाटले ते माहीत आहे तू सांगू शकतेस का?”

त्यावर त्या तरुणीने डोळे पुगून सांगितले—“सरकार, काही वर्षांपूर्वी आमचे कुटुंब सत्त्वा शहरात नाही तर दुसऱ्या शहरात रहात होते. त्यावेळी आमच्या घरासमोर एका श्रीमंत माणसाचे घर होते. हा तरुण त्यान श्रीमंत माणसाना मुलगा आहे. त्या कुटुंबाशी आमचे चांगले सलोख्याचे संबंध होते त्यामुळे आमच्या कडील मोठ्या माणसांच्या प्रनाद मासं उभे त्याच्याशी करून घ्याने असे होते.

परंतु काही कारणांमुळे आम्ही ते शहर सोडून वस्त्रा शहरात आलो व आमचे कुटुंब येथेच स्थाईक झाले व पुढे त्या तरुणाचे वडील निधन झाले व आपले येणे बाणे गुढा बंद झाले.

हा तरुण दोन दिवसापूर्वी काही कामासाठी वस्त्रा शहरात आला होता. रात्री जेव्हा हा रहात असलेल्या घरासमोर परत जात होता, तेव्हा अचानक आलेल्या पावसांमुळे त्याने जवळच असलेल्या एका घराचा आसरा घेतला त्याला माहीत नव्हते की हे घर पूर्वी घरोबा असलेल्या तरुणीचे आहे. त्यामुळे तो पायन्या चढून वर गच्चोत येऊन पोहोचला. परंतु तिथेच्या अकसात तो गच्चोत उभा राहिलेला मी

जोळसला व वार उचवून त्याला आत घेतले व खोलीत नेले. त्याला थंग कोरले करण्याकरीता एक सधन दिले. त्यावेळी आमच्या घरातील सर्व लोक झोपलेले होते.

आम्ही नंतर, तसंभर दकडच्या तिकट्या मण्यागोष्टी केला. मी त्याला सांगितले की, माझे लग्न एका श्रीमंत घराण्यातील मुलाबरोबर निश्चित झाले आहे व त्या मुलाचा बाप जाता आमच्या घरातच शोपलेला आहे.

त्यावर तो तरुण स्मित करीत सला म्हणाला—“ह्या अशा अर्थ रानी मी तुझ्या खोलीत आहे हे जर कां सर्वांना समजले तर माहीत आहे ह्यावर परिणाम काय

चांदोबा

६१

चांदोबा

होईल. ते लोक काय काय आपल्या दोषां-
बद्दल गौर समज करून घेतील?"

त्याला उगार देण्याकरीता भी झटकवात
म्हटले-"आणि खरेच संयोगाने जर
आमच्या बरातोल कोणी तुला पाहिले ना
तर मी चटकन "चोर! चोर!" म्हणून
ओरडोन आणि पांशी अथवा तात्तविण्यासाठी
तुम्हालाही ती ओरड मान्य करावी लागेल
की तू चोर आहेस. शब्दून आहे तुला."

भोडवारेळाने पाऊस पडणे वष झाले व
तो तरुण परत वावयास निघाला. त्याला
पाहून एक नोकर जोरात ओरडला-
"चोर! चोर! पकडा त्याला."

त्या आवाजाने सोंपलेले सर्वजण आगे
झाले व रथा पळून जात असलेल्या तरुणाला
त्यांनी पकडले. माझ्या आईवडीलांनी
त्याला पहाताच ओळखले की तो कोण
आहे! तरी सुद्धा त्यांनी असा विचार
केला व गप्प राहिले की, आपले होणारे
संबंधी माझ्या चारित्र्यावर शंका करतील.
हा सविस्तर समाचार ऐकून अमीरने

रुमालाने डोळ पुसले व गर्दीतल्या सर्वां
लोकांना उद्देशून म्हटले-"हा तरुण
अत्यंत साहसी ईमानदार आहे. एका भोळ्या
तक्षणीच्या चारित्र्यावर कोणत्याही प्रकारचा
कलंक लागू नये म्हणून हा आपले दोन्ही
हात कापून ध्यावयास तयार झाला. बरा
त्याग हाच आहे. पाली जर कोणी मूळगी
असली तर नक्की तिचे सग्न मी ह्याच्याशी
करून त्याला माझा आवई करून
घेतले असते."

त्याचवेळी त्या गर्दीतून त्या तरुणाचे
बडोळ सुलतानाच्या जवळ येत म्हणाले-
"हुजुर, कुपाकरून माझ्या मुलीचे लग्न
ह्या तरुणा बरोबर लागून या. मी हा
तरुण कोण हे अहित असून लपविले.
त्यामु मी शरमिदा झालो आहे.

ते ऐकताच सुलतान अमीर खदखदून
हसू लागला. सर्व लोकांनी टाळ्या
बाजवून आपला आनंद प्रकट केला. त्याच
दिवशी अमीरने त्या दोघां तरुण तरुणीचे
सग्न मोडपा वाटामाटाने लावून दिले.

पक्षी आणि प्राणी

स्कॉटलॅंडचा जंगली रानमांजर

स्कॉटलॅंडच्या उंच उंच डोंगरांमुळे व निर्जन वन्याडोऱ्यांमुळे वेथील जंगली आपटाना
स्वतःचा आहार शोधण्याकरीता त्यांचा चांगलाच उपयोग होतो. त्या कारणांमुळे
दमिल्ल वेतामध्ये कधीच विसणारी जंगली रानमांजरे स्कॉटलॅंडच्या त्या वन्याडोऱ्यातून आपले
वास्तव्य करून आहेत. मासवांकडून संहार व होण्याच्या अशा खडकाळ प्रदेश वन्याडोऱ्या तडि-
नाले असलेल्या ठिकाणी येथे सध्या हि रानमांजरे आपले रहिगणे ठिकाण बनवून आहेत.

कोण्या एका काळी ब्रिटन मध्ये अधिक संख्येने विसणारी हि रानमांजरे सध्याच्या
परिस्थितीत मानव संहारामुळे उत्तरेकडे निघून गेली आहेत.

हि जंगली रानमांजरे सध्याच्या रानमांजरे देशा आकारांनी मोठी मोठी दिसतात. बायस्क्री
पिल्ले असतात त्या आकाराची. त्यांचा रंग भुरकट जांभळ असतो. उंच पाय, फेमाळ शरिर,
चतुस्त्र आकाराच्या डोक्याच्या दिश्याच्या ह्या गाजरांना तीन चतुर्भाषा योदर लांब नैपटी
आगळे व त्या भोवटीला चारी बाजूने मोल मोल चारपाय झालरी असतात.

हि मांजरे मांडांच्या दोन्ही किंवा साड्यांच्या कपारीत खुलातात. स्वतःच्या आहारासाठी
मोठ्या कुसलतेने हि मांजरे आपले सावज गोष्टतात. दिवस अथवा आणखी रात्र रानमांजरे एक-
एकटेच आपली शिकार करतात. ससे लंघीर कुतरे, झांजी मोठ्या सावधतेने वाट पहात
खुलातात, व नजरेत आल्याबरोबर एक क्षण उडी मारून एकदात. जेव्हा वाळ पडत
नाही त्यावेळेस हि मांजरे नदीतीन मसे कुकी मारून एकदात. ह्याचैवजगतात फक्त
एकादाच वस्तवचतुमध्ये गर्भधारणा होते.

विण्यात व टोकदार नडांमुळे नेहमी भयंकर विसणारी हि जंगली रानमांजरे जर एकदा
नेऊन पाळवी तरी त्यांना पाळणे शक्य होत नाही. कारण लहान पिढ्यापासून पिढ्यात बंद
करून ठेवलेल्या ह्या रानमांजरांना जर कायसा
बालू मागले तरी ते कायसा वासवाऱ्यांचा हात
चावतात.

कोण्या काळी माणसे ह्या जंगली रानमांजराची
शिकार करून त्यांना खात घेतत हेतुतु त्यांची
सध्याची सध्या पद्धत आहे. त्यामुळे माता त्यांच्या
संरक्षणा करिता काही शोई करणे बालू आहे. त्याच
बरोबर हि मांजरे झाडांना नष्ट करणाऱ्या
झारींना मारून त्यांची संख्या व वाढवण्याकरीता
मिथवण करीत असतात.

चांदोबा

मनोरंजनाबरोबर ज्ञानवृद्धी करणारे चास असे एकमेव मासिक

- * चांदोबा आपल्याला पुराणातील व साहित्यातील उत्कृष्ट असे पैलू दाखवून देतो.
- * योग्य तो दृष्टीकोन ठेऊन उन्हा जगतातील अद्भुत व काव्य कथा सरळ शुद्ध शैलीत प्रस्तुत करतो.
- * हलकेफुलके हास्य निर्माण करणाऱ्या व ज्ञानात भर पावणाऱ्या व मनोरंजन करणाऱ्या अशा सुंदर गोष्टींचा संग्रह आपल्याला सादर करतो.
- * आपल्याला पुराणातील गोष्टींचे बेचक ज्ञान प्राप्त करून देतो.
- * हास्यपूर्ण प्रसंग व ज्ञानबोध करणारी श्रियेंकं यांना आपल्या माचकाचा उत्साह द्विगुणीत करतो.
- * चांदोबा ह्या मासिकाने केवळ आपल्याच जीवनात नाही, तर आपल्या अनेक बंधू-भगिनी व मित्र-मैत्रिणी ह्यांच्याही जीवनात आपले स्थान पक्के केले आहे. त्यामुळे आपण आपल्या अत्यंत जवळच्या मित्रांना चांदोबा भेट द्या.

लहानाचे हे आसिक मोठ्यांच्या आनंदात मुढा भर घालते.

इंग्रजी, हिंदी, मराठी, तेलुगु, कानडी, तमिळ, गुजराती, मलयाळम्, बंगाली, उडिया, पंजाबी, असामी व संस्कृत

ह्या तेरा भाषांमध्ये चांदोबा छापला जातो. जो चांदोबा आपणास पाहिजे असेल त्याचे आजच बर्गणीदार व्हा.

वार्षिक वर्गणी : ३०-०० रु.

आपल्याला कोणत्या भाषेतील चांदोबा पाहिजे आहे ह्याचा उल्लेख करून खालील पत्त्यावर आपली वर्गणी पाठवा.

चांदोबा जाडनाच घडाआढ :: पारितोषिक रु. ५०

या कोटोची जाडनाच ये १९८६ अंकात जाहोर केती जातीत.

M. Natarajan

M. Natarajan

* या कोटोची मुल जाडनाच एकेकाच मब्दात किंवा सोटया वाक्यांत असली पाहिजेत. * जाडनाच पांढे महिन्याच्या २० तारखेच्या आत आमच्या पत्त्यावर पोचली लागी पाहिजेत * कामभ्याकडे घालेल्या जाडनाचांत सर्वोत्तम ठरतील (दोमही जाडनाचे घडून) त्यांना रु. ५० चे पारितोषिक दिने जाईल. * जाडनाचे पोस्टकार्डावर लिहून चांदोबा कोटो घडाआढ, बरगळणी, मद्रास-२६ या पत्त्यावर पाठवाचीत.

बानेबारी महिन्याच्या घडाआढीचा निकाल

पहिला कोटो : प्रसळतेने अवते माता, कालमुळोचे हास्य निरावळ !

दुसरा कोटो : अवळी घ्यावे घाटे कयता, बाळ असे हे तोमल गोंडल !!

नांव : कलबलकर कुतकर्णी, मकीवपुरा, हु. पी. चांदूर, जि. अनरावती, पिन ४४४७०४

मुम्हाला माहित आहे का ? उत्तरे :

१. मन्नाल्ले (मद्रासकर), २. सिलनी, ३. विस्तल हाडुन्हा, ४. २०० पेक्षा जास्तो ३. ६२०६ देरे.